

INTERVJU
Šef TACSO
kancelarije
u Crnoj Gori
Goran Đurović

ANALIZA
Da li je
vladajuća
koalicija
spremna da
napravi
efikasnu i
transparentnu
opštinsku
administraciju

TEMA BROJA

**Koje su posljedice mogućeg
usporavanja procesa proširenja
za Crnu Goru i zapadni Balkan**

DIPLOMATIJA

To da je Crna Gora ozbiljna zemlja koja ne može tolerisati kršenje dobre diplomatske prakse sigurno nije razlog oštре reakcije crnogorskog Ministarstva inostranih poslova (MIP) povodom saopštenja ambasadora Njemačke i Velike Britanije **Petera Platea** i **Catherine Knight-Sands** u kojem su osudili napad na maloljetnog sina lidera Pokreta za promjene **Nebojše Medojevića**.

Crna Gora i njena vlast dobijali su znatno jače diplomatske šamare koje su odčutali.

Mogu biti samo dva razloga zbog kojih je MIP zatražio objašnjenje od ambasadora, uz Francusku, najuticajnijih članica EU, istovremeno zaprijetivši da će, ako bude trebalo, dati instrukciju svojim ambasadorima u Berlinu i Londonu da obave razgovore u ministarstvima inostranih poslova Njemačke i Britanije. Prvi je partijski refleks MIP-a, skoro analogan onom koji je pokazala Uprava policije koja je ekspresno saopštila da napad na dječaka "nema političku pozadinu", bez ikakve ografe, tipa da "optuženi tvrde..."

Drugi razlog ovakve reakcije resora koji vodi **Milan Ročen** je da se crnogorskoj vlasti previše ne žuri u Uniju. Da nije tako zar bi se konfrontirali sa diplomatama, na osnovu čijih će bilješki, između ostalog, Berlin i London zauzeti stav da li da Crnoj Gori daju status kandidata za članstvo sa EU, datum otvaranja pregovora...

Vlast u Podgorici je kreirala takav ambijent da sopstvene građane mora da ubjeđuje da napad na dječaka na školskom igralištu nema političku pozadinu.

I to je ono o čemu bi ubuduće moralu da brine.

V.Z.

EU misli na Balkan, uprkos svim svojim problemima (2. jun) – Evropska unija nedvosmisleno je posvećena evropskoj perspektivi zapadnog Balkana i naglašava da je članstvo zemalja tog regiona u EU zajednički cilj, navodi se u saopštenju predsjedavajućeg sastanka EU – zapadni Balkan (Španija) održanom u Sarajevu, koji je okupio visoke evropske zvanice EU i šefove diplomatičke države zapadnog Balkana. Učesnici sastanka podvukli su da je prioritet završavanje procesa pomirenja. Dodaje se da zemlje zapadnog Balkana "sada moraju intenzivirati napore ka ispunjenju potrebnih ustanovljenih kriterijuma i uslova na putu ka članstvu u EU" i da će "napredak svake zemlje zavisi od njenih zasluga. Pored ministra inostranih poslova Španije **Miguel Angel Moratinosa**, sastanku su prisustvovali visoki predstavnici EU za spoljnu politiku **Catherine Ashton**, komesar za proširenje **Štefan Fule**, ministri inostranih poslova Britanije i Holandije **William Hague** i **Maxime Verhagen**, te predstavnici SAD i Rusije. Sastanak je održan po Gimnih formatu, što znači da je neformalnog karaktera i da su učesnici predstavljeni samo imenom i prezimenom.

EU traži nezavisno pravosuđe (14. jun) – Prvi sastanak Savjeta EU i Crne Gore za stabilizaciju i pridruživanje održan Luksemburgu, šest nedelja nakon što je SSP sa Crnom Gorom stupio na snagu. Sastanku su prisustvovali španski državni sekretar za EU **Diego Lopez Garido**, komesar za proširenje EU Štefan File i ministar inostranih poslova **Milan Ročen**. Savjet predstavlja okvir za jačanje odnosa između Brisela i Podgorice. Predstavnici EU pozvali su Crnu Goru da poveća napore u borbi protiv kriminala i korupcije i da osigura nezavisnost sudstva i tužilaca.

Diego Lopez Garido

Crna Gora i Makedonija ljute na EU zbog Srbije (21. jun) – Ekspertkinja za Balkan **Judy Batt** upozorila da je pristup EU "prvo Srbija", ako joj se omekšaju uslovi da bi ona brže napredovala, "rizičan" jer bi to moglo da dovede do otuđenja Crne Gore i Makedonije. Ona je dodala da se Crna Gora i Makedonija "ljute zbog onoga što vide kao dvostrukе standarde" sa strane EU i plaše da bi Unija mogla da zadržava njihove integracije kako Srbija ne bi zaostajala.

Nova komunikaciona strategija (25. jun) – Vlada usvojila novu komunikacionu strategiju za članstvo u EU, od ove do 2014. godine. Prva komunikaciona strategija utvrđena je 2004. U novom dokumentu su precizirane ciljne grupe prema kojima će biti usmjerena informativno-edukativna aktivnost u procesu priprema za uključenje države u EU.

Počela sa radom Komisija za evropske integracije (25. jun) – Članovi Komisije za evropske integracije na prvom sastanku raspravljali o formiranju pododbora za oblast pravde, slobode i bezbjedosti, kao i analizi realizacije aktivnosti definisanih Okvirnim akcionim planom za ispunjavanje obaveza po SSP u 2010. Komisija za evropske integracije, osnovana odlukom Vlade u junu, ključno je vladino radno tijelo u oblasti evropskih integracija.

Predsjednici za ukidanje pasoša na Balkanu (26. jun) – Predsjednici Crne Gore **Filip Vujanović**, Makedonije **Đorđe Ivanov**, Albanije **Bamir Topi** i Kosova **Fatmir Sejdij**, na sastanku u Prizrenu, založili se za ukidanje pasoša i ostalih administrativnih barijera između država zapadnog Balkana.

POGLED IZ EU

Početi pregovore što prije

Ocupirana sопственим finansijskim problemima, Evropska unija ne obraća pažnju

Piše: Alexandra Stiglmayer

na zapadni Balkan. Posljedica toga je da gubi kredibilitet u regionu koji ponovo može sklznuti u nestabilnost. Evropski šefovi diplomatičke politike moraju da preispitaju svoju politiku prema Balkanu.

Pregовори sa balkanskim zemljama za ulazak u EU se ne mogu završiti za tri ili četiri, nego će trajati osam do deset godina, možda i duže.

EU zna da bez nje nema ni budućnosti, ni trajne stabilnosti u zemljama regiona. Ali, uprkos tome, ona pravi velike teškoće zemljama-kandidatima da pređu prvi nekoliko koraka ka kandidaturi.

Ne dozvoljava im da podnesu kandidaturu, a kad je podnesu, od Komisije ne traži da izradi mišljenje o tome da li je zemlja spremna da počne pregovore o članstvu. To je, na primjer, bio slučaj sa Crnom Gorom, gdje je proces trajao četiri-pet mjeseci. Dakle, na samom početku stvara se toliko prepreka, a one su zapravo nepotrebne. Cilj bi trebalo da bude da što prije počnu pregovori o članstvu.

Ne vidimo u čemu je problem, tim prije što je nesumnjivo da će, i kad ti pregovori počnu, balkanskim zemljama trebati mnogo, mnogo godina do ulaska u EU. Poenta je u tome što bi se, kad bi pregovori o članstvu brzo počeli, i reforme pokrenule, jer bi se EK mnogo opipljivije uključila, predstavila bi aquis communautaire, otvorila pojedina poglavila, zadala državama-aspirantima konkretne zadatke i rokove koji se moraju ispuniti kako bi se pojedina poglavila zatvorila.

pojedina poglavila, zadala državama-aspirantima konkretne zadatke i rokove koji se moraju ispuniti kako bi se pojedina poglavila zatvorila.

Ako uzmete, recimo, Tursku, zapazićete da je ona, iako u veoma teškom procesu približavanja EU jer se neke članice otvoreno suprotstavljaju njenom članstvu u klubu, ipak u mnogo boljoj situaciji, da sprovodi reforme i to mnogo uspješnije nego neke zapadnobalkanske zemlje koje su u teškoj političkoj krizi.

U tim zemljama perspektiva EU je toliko daleka, da ne igra nikakvu ulogu u njihovom političkom diskursu. Primjera radi, situacija u BiH je veoma teška. Ili, u Albaniji, gdje ne prestaje borba između vlasti i opozicije, što će imati negativan efekat na mišljenje EK o spremnosti Albanije za pregovore. Ili, u Makedoniji, gdje već vidiemo povratak na staru nacionalističku retoriku.

U mnogim zemljama, dakle,

Kad bi pregovori o članstvu brzo u državama zapadnog Balkana, uključila, predstavila bi aquis communautaire, otvorila pojedina poglavila, zadala državama-aspirantima konkretne zadatke i rokove koji se moraju ispuniti kako bi se pojedina poglavila zatvorila

umjesto progresa imamo regresiju, a to se ne bi dogodilo da je politika proširenja EU bila realističnija i konkretnija. Zbog toga predlažemo da svim zemljama regiona bude dozvoljeno da aplikiraju za kandidaturu, BiH, ali i Kosovu. Drugo, sve zemlje treba da dobiju i popune upitnik koji sadrži hiljade pitanja, kako bi Komisija procijenila da li su spremne za početak pregovora. Naš stav je da sve zemlje regiona bez odlaganja treba da dobiju upitnik, da aplikiraju, a Komisija već sljedeće godine treba da objavi mišljenje o njihovoj spremnosti.

Neke od njih neće biti spremne,

ali onda Komisija treba da im saopšti konkretne probleme koje moraju riješiti kako bi bile spremne da počnu pregovore o članstvu. Postoje i zemlje koje su već spremne da počnu pregovore 2012. Imajući u vidu teško iskustvo Hrvatske u pregovorima, nijedna od balkanskih zemalja ionako neće stići do članstva u EU prije 2020. To Evropskoj uniji ostavlja više nego dovoljno vremena da riješi sve svoje interne probleme i da primijeni Lisabonski ugovor.

Trenutno imamo svojevrsni začarani krug. Vlasti u zemljama regiona razmišljaju otprilike ovako: EU nas ne želi, preovlađuju negativni stavovi o proširenju, pa zašto bismo mi preduzimali reforme koje će zaista biti bolne po građane, ako nema neposredne koristi od toga. Zapadnoevropske zemlje ovo uzmu kao dobar razlog da rezonuju u stilu: oni ne rade dovoljno i ne treba im dozvoliti da postanu članice EU.

počeli i reforme bi se pokrenule jer bi se EK mnogo opipljivije uključila, predstavila bi aquis communautaire, otvorila pojedina poglavila, zadala državama-aspirantima konkretne zadatke i rokove koji se moraju ispuniti kako bi se pojedina poglavila zatvorila

Ovo jasno pokazuje da se iz pomenutog začaranog kruga mora izaći logikom koja je pozitivna. Do pozitivnog obrta će doći ako proces širenja EU postane realističniji, konkretniji i kratkoročniji nego što je trenutno.

Autorka je analitičarka ESI – European Stability Initiative i jedna od autorki izvještaja "Nakon 'čekaj i prati': put za napredak politike EU za Balkan", koji je prema navodima medija, pripremljen za potrebe Sarajevskog samita, održanog 2. juna. Izvodi su iz intervjuja za Radio Slobodna Evropa

KOJE SU POSLJEDICE MOGUĆEG USPORAVANJA PROCESA PROŠIRENJA EU ZA CRNU GORU I ZAPADNI BALKAN

Na Crnoj Gori je da uradi domaći zadatak

Crna Gora i Costa le države zapadnog Balkana treba da se fokusir-

Piše: Samir Kajošević

aju na sprovođenje intenzivnih reformi, bez osrvanja na sve češće ocjene i poruke da će Evropska unija značajno usporiti proces novog proširenja.

Takvo mišljenje poznavaoci evropskih integracija iz Crne Gore i zapadnog Balkana obra-

zlažu činjenicom da nakon ulaska u evropsku priču nema povratka starim porocima.

Analitičari iz EU, evropski parlamentarci i visoki zvaničnici nekih članica posljednjih mjeseci šalju obeshrabrujuće poruke državama zapadnog Balkana, a umjesto 2014.godine, kao moguće godine kada bi nakon Hrvatske Unija mogla dobiti novu/e članice, sve češće i otvorenije se pominje daleka 2020.

Zbog ekonomске krize, spore primjene Lisabonskog sporazuma, gubljenja pozicije EU na geopolitičkoj mapi na kojoj sve jaču ulogu igraju Kina, Brazil, Indija i drugi, iz Brisela stižu

Živorad Kovačević

poruke da je Evropa umorna od proširenja i da sa tim procesom treba stati na određeno vrijeme.

Poslanica Evropskog parlementa **Doris Pack** kaže da je poenta u tome što je EU, poučena ranijim iskustvima sa Bugarskom i Rumunjom, sada vrlo oprezna i očekuje od zemlje kandidata da bude 100% spremna za ulazak u Uniju.

U svakom slučaju, trenutna pozicija EU otvara dosta pitanja za države Balkana, a ključno je – da li će proces usporavanja evropskih integracija narušiti, ionako krhke, reforme u Crnoj Gori i cijelom Balkanu.

Bivši predsjednik Evropskog pokreta u Srbiji **Živorad Kovačević** ukazuje da je za većinu zemalja zapadnog Balkana članstvo u EU i ranije bilo na dugom štapu.

"Brisel nikada nije ni obećavao brzo pridruživanje i uvijek ga je uslovljavao stvarnim reforma-

MOŽE LI PORASTI BROJ EUROSKEPTIKA?

Mariović smatra da bi najave usporavanja proširenja EU mogle imati negativne posljedice na javno mnjenje u zemljama zapadnog Balkana.

Ona podsjeća da je neprecizna dinamika integrisanja Crne Gore koju vlast svakodnevno predstavlja građanima stvorila talas optimizma.

"Ukoliko se "obećano" ne ostvari, taj talas može imati kontra efekte za vladajuću koaliciju. Slična situacija je i sa ostalim zemljama zapadnog Balkana, budući da se kompletne spoljno-političke strategije ovih zemalja zasniva upravo na članstvu u EU", smatra ona.

Za razliku od nje, Vasilije Lalošević ne očekuje pojavu euroskeptika, podsjećajući da je evropski konsenzus jedan od rijetkih u Crnoj Gori.

On priznaje da su u zemljama poput Makedonije i Srbije, stavovi Brisela, pojačali nepovjerenje građana prema EU, ističući da se to u Podgorici neće desiti.

"Mislim da je stvorena takva klima da put evropskih integracija nema alternativu. Zato vjerujem da je bojazan da će se kod nas pojaviti razočarani euroskeptici manja nego u drugim zemljama", ističe on.

Ana Vukadinović

od realnog proces pridruživanja", kaže Kovačević za *Evropski puls*.

Moguće pauze u proširenju EU, smatra on, rizik su na koji svaka zemlja regionala mora da računa.

Za to vrijeme, podvlači Kovačević, treba se pripremati za poziv iz Brisela.

Iako su balkanske zemlje poznate po krhkosti demokratije, Kovačević smatra da nova politika EU neće usporiti reforme u regionu.

"Nema posebnog razloga za splašnjavanje evroentuzijazma, niti za usporavanje neophodnih reformi. Prije svega, te reforme su neophodne nama samima, a ne zbog Evropske unije. Treba se koncentrisati na korake koji

Jovana Marović

ma. Neki put su same naše vlade odgovorne za nerealna očekivanja, slikajući ružičastijim i bržim

neposredno slijede – dobijanje kandidature za one zemlje koje imaju potpisane sporazume o stabilizaciji i pridruživanju. To, prije svega, zahtjeva otklanjanje onih slabosti na koje u svojim izvještajima posebno ukazuje Brisel, kao što su reforma pravosuđa, prelazak sa verbalne na stvarnu, sistemsku i organizovanu borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, riješavanje otvorenih pitanja sa susjedima", smatra on.

Upravo su borba protiv korupcije i organizovanog kriminala stvari na kojima bi, na osnovu posljednjeg izvještaja o napretku i poruka komesara **Stefana Fulea**, crnogorske vlasti morale dobro da porade.

Da li zbog toga što smatraju da su uradili dovoljno u borbi protiv tih problema, ili zbog farbanja stvarnosti u ružičasto, iz crnogorske Vlade mjesecima optimistično ponavljaju očekivanja da će Crna Gora do kraja godine dobiti status kandidata za članstvo u EU.

Sa druge strane, međutim, ne

VLAST SE NIKADA NE SMIJE OPUSTITI PRED BRISELOM

Član skupštinskog Odbora za međunarodne odnose i evropske integracije **Vasilije Lalošević** iz Socijalističke narodne partije (SNP) smatra da se cijelokupno društvo mora ponašati u skladu sa očekivanjima da će Crna Gora do kraja godine dobiti status kandidata.

Vlada i Skupština, cijeni on, treba da rade na pregovaračkoj platformi i formiraju konsenzusa po svim pitanjima evropskih interacija.

Samo tako, ističe Lalošević, društvo može biti spremno za eventualne negativne posljedice odlaganja.

Lalošević smatra da i pored sporadičnih izjava evropskih zvaničnika ne treba prejudicirati pitanje umora EU od proširenja, ali priznaje da zvanična Podgorica mora biti spremna i za svaki scenario.

"Nama ostaju one obaveze koje smo preuzele i realizacija svih zaključaka iz SSP-a. Moramo se ponašati kao da ćemo dobiti status kandidata i kao da će nam iduća godina biti presudna. Treba zadovoljavati sve standarde koje nam sugeriju relevantne međunarodne adrese, i ovaj proces ne smije stati a naša energija ne bi smjela ostati neiskorištena", istakao je Lalošević.

Evropski standardi koje je Crna Gora do sada usvojila, smatra on, moraju se primjeniti bez obzira na zahlađenje iz Brisela.

On upozorava da evropska praksa ne smije ostati mrtvo slovo na papiru ističući da se, i pored fokusiranja EU na druge teme, crnogorska vlast ne smije previše opustiti.

"Mi smo kao društvo sazreli da idemo dalje u usavršavanju, i u protivnom možemo ući u nezgodni vakum koji nikome ne može koristiti. Mislim da se vlast ne može opuštati, jer je prati međunarodna zajednica i više joj nema povratka starim navikama", istakao je on.

stižu slična obećanja. To je pokazao šestomjesečni program belgijskog predsjedavanja EU koji ne predviđa da Crna Gora do kraja ove godine dobije status kandidata za članstvo, ni datum početka pristupnih pregovora.

Prema tom dokumentu, jedino se za Hrvatsku predviđa "finalna faza" pregovora, a Makedoniji se obećava da će Savjet EU razmotriti preporuku Evropske komisije za počinjanje pregovora".

Savjetnica za spoljne poslove premijera Mila Đukanovića, Ana Vukadinović, smatra da na putu ka EU, i pored pesimističih naja-va, ne može biti kočenja.

"Mi idemo putem evropskih integracija prije svega zbog dobrobiti naših građana, nezavisno od samog prijema u EU. Shvatamo da mnogo faktora utiče na trenutno stanje, ali nama je važno da pokažemo da je Crna Gora sposobna da bude

DOBIJANJE STATUSA KANDIDATA JE KAO ULAZAK U BOB STAZU

Kovačević ističe da je dobijanje kandidatskog statusa preloman trenutak za svaku zemlju, pojašnjavajući da tada zemlja nepovratno "ulazi na bob stazu iz koje ne može iskočiti".

On ističe da tada jača monitoring Brisela, napominjući da će nakon ulaska Hrvatske u EU, Evropa sve više gledati na region kao cjelinu.

"Mislim da će jačati pritisak na one koji zaostaju, sa idejom da sve preostale zemlje, uključujući Kosovo, u paketu budu primljene u članstvo, mada to neće biti skoro. Ako sam u pravu, to bi značilo da će EU pojačati pritisak u pravac rješavanja svih preostalih bilateralnih problema i osnaživanja svih vidova regionalne saradnje. Brisel definitivno nije spremna da u svoje okrilje primi bagaž neriješenih međusobnih problema, što bi značilo postizanje konzenzusa o Bosni i Hercegovini i modus vivendi za odnose na relaciji Beograd–Priština", ocjenjuje Kovačević.

članica EU. Pokazali smo da reforme ne spovodimo zbog ničijeg pritiska, već zbog sebe", podvlači Vukadinović, koja smatra da Brisel ne strahuje od nove Bugarske ili Rumunije.

Ona za *Evropski puls* pojašnjava da za Crnu Goru nije bitan trenutak ulaska u EU, već kvalitet reformi.

Vukadinović ističe da je, u Vladinoj strategiji, bolja slika u očima EU, dominantnija od rokova.

Ni Jovana Marović iz Instituta Alternativa, ne očekuje da trenutna "politika proširenja" EU uspori započete reforme u Crnoj Gori.

Ona pojašnjava da su reforme jedini način da se uđe u Evropu, upozoravajući da je neozbiljno očekivati "specijalne olakšice".

"Demokratizacija društva, usklađivanje kompletног zakonodavstva sa pravom EU i praćenje "dobre prakse" zemalja EU, moraju se odvijati nezavisno od izjava evropskih lidera. S obzirom na to da se reforme sprovode zbog dobrobiti cjelo-kupnog društva, one moraju biti cilj sam za sebe. Najzad, epitet članice EU podrazumijeva ostvarene sveobuhvatne reforme i promjene u okviru svih slojeva i nivoa društva, a kako je to više-godišnji proces, onda kada Crna Gora bude spremna za Evropsku uniju, i Unija će biti spremna za nas", smatra Marović.

SA NEKIM MORAMO PREGOVARATI SA BALKANA, TO BI MOGLA BITI PODGORICA

Potpredsjednik Delegacije Evropskog parlamenta za jugoistočnu Evropu Jelko Kacin ističe da je veoma značajno da, nakon Hrvatske, još jedan zemlja zapadnog Balkana uđe u pregovore sa EU.

Upitan za razloge zbog koji dolazi do usporavanja procesa proširenja, Kacin je kazao da ne odlučuje Evropa o datumima, nego države koje žele u EU.

"Mi smo svima dali zeleno svjetlo i obećanje da smo otvoreni za širenje, ali za to treba stvoriti preduslove. Nama je poslije početka pregovora veoma značajno da poslije Hrvatske neka druga država pregovara i da se pozornost ponovo vrati na zemlje zapadnog Balkana. Ako barem jedna zemlja pregovara onda je to podrška za sve ostale zemlje u regiji. Ako znamo da Makedonija neće biti u stanju odlučiti se za kompromis oko imena koje bi omogućilo da ona uđe u NATO i počne pregovore za EU, onda je svakako Crna Gora ta koja bi mogla biti sljedeća zemlja kandidat koja bi krenula u pregovore. Ako pogledamo Crna Gora jeste mala zemlja, ali ima dva puta više stanovnika od Islanda. Kada može Island pregovorati valjda može i Crna Gora", kazao je Kacin.

DA LI JE VLADAJUĆA KOALICIJA SPREMNA DA PRAVI EFIKASNU I
TRANSPARENTNU OPŠTINSKU ADMINISTRACIJU

Ja tebi glas, ti meni posao u opštini

Sve češći pokušaji da se crnogorske opštine obuče za pripremanje i realizovanje

Piše: Neđeljko Rudović

projekata koji bi bili finansirani iz IPA fondova Evropske unije kad tad će dati rezultate, pod uslovom da oni službenici koji su učestvovali na brojnim treninzima za pisanje projekata ne budu otpušteni. A mogli bi biti s obzirom da u skoro svim lokalnim samoupravama postoji izrazit višak zapošljenih, koji mora biti eliminisan ukoliko one namjeravaju postati održivi sistemi.

Tako je nedavno zaparao uši frapantan podatak da samo u opštini Budva ima 700% više zapošljenih od potrebnog broja službenika. Prema podacima Evropskog pokreta u Crnoj Gori, kada se govori o višku zapošljenih u lokalnoj administraciji, Budva je najgori, a Tivat najbolji primjer. Metropola crnogorskog turizma ima 600 ili 700% više zapošljenih nego što bi trebalo. Prema uporednim podacima Evropskog pokreta, optimum po evropskim standardima je 80 zapošljenih, a u budvanskoj samoupravi trenutno ih ima 460. Kako to izgleda kada se napravi poređenje sa, recimo, Slovačkom, u toj članici Evropske unije, u opštini sa sličnim brojem stanovnika i razvojem kao Budva, radi 37 zapošljenih u administraciji. U Budvi ih ima 15 puta više. U nekim crnogorskim opštinama ima 50% viška zapošljenih, ali ima i onih u kojima radi 100 ili 200% više. Tako u

Pljevljima broj zapošljenih treba da se svede na 180 od 280.

Prema podacima ministra unutrašnjih poslova i javne uprave **Ivana Brajovića**, minimum 1.100 zapošljenih u lokalnim samoupravama u Crnoj Gori dobiće otkaze.

"Imamo 10.700 zapošljenih u jedinicama lokalne samouprave, javnim preduzećima i ustanovama. Ustanovljeno je i identifikovano iznad 10% viška zapošljenih", bile su nedavno riječi Brajovića, koji je njavio da će uz saradnju sa Vladom učiniti sve da oni koji budu "tehnološki višak što bezbolnije napuste radna mjesta uz servisiranje nekih potreba".

Da unese dodatnu zbrku pobrinuo se šef Delegacije EU u Crnoj Gori **Leopold Maurer** tvrdeći da situacija nije baš alarmantna jer u Crnoj Gori postoje samo dva nivoa administracije – državni i lokalni, dok u zemljama EU postoji i regionalni. Prema Maureru, opštine u Crnoj Gori imaju zadatke za koje su obično zadužene regionalne administracije. Ipak, šef Delegacije EU previdio je da je cijela Crna Gora, po veličini teritorije, samo jedan manji region u EU i da je državna adminis-

Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije jedan je od prioriteta EU, a kompjuterizovana administracija, koja dobro funkcioniše, najbolji je način za to, poruka je Leopolda Maurera

tracija ovdje faktički isto što i regionalna u nekom kraju EU.

Kako god, EU, nevladine organizacije i država svako malo pokušavaju da podignu kapacitete lokalnih administracija da postanu operativne u privlačenju novca iz EU fondova. Nekoliko stotina službenika je obučeno u različitim oblastima, od finansijskog upravljanja, preko strateškog planiranja do pisanja projekata i procesa upravljanja projektima za fondove EU. Za to vrijeme, u Vladi tvrde

da je normativno-pravni okvir Crne Gore u oblasti lokalne samouprave gotovo zaokružen, jer je Vlada usvojila strategiju za obuku u lokalnoj samoupravi što "predstavlja ključni dokument za razvoj modeme, profesionalne i efikasne lokalne samo-uprave".

Nije tajna da Unija crnogorske administrativne kapacitete cijeni kao veoma slabe i da je ključni izazov za opštine uspostavljanje transparentne i potpuno odgovorne administracije. Koliko je to važno objasnio je Maurer: "U svim mojim govorima moram da kažem da je borba protiv organizovanog kriminala i korupcije jedan od naših prioriteta, a kompjuterizovana administracija koja dobro funkcioniše je najbolji način za to".

Da bi postigli cilj, u toku je projekt tehničke podrške za 15 opština korisnica Egalizacionog fonda – Andrijevice, Berana, Bijelog Polja, Cetinja, Danilovgrada, Kolašina, Mojkovca, Nikšića, Plava, Pljevalja, Plužina, Rožaja, Šavnika, Žabljaka i Ulcinja. Plan je da se službenici obuče za nove tehnologije i nauče da identifikuju, planiraju, razviju i realizuju

prioritetne investicione projekte.

Ipak, projektom nije predviđeno rješenje na osnovu kojeg bi vladajuće partije bile spriječene da i dalje opštinske administracije guraju u propast tako što svoja predizborna obećanja o zapošljavanju ispunjavaju gomilanjem službenika, portira, vozača, daktilografa i zapisničara u opštinama. Ako bi slični projekti krenuli od Vlade, odnosno od čelnika vladajućih partija, možda bi i dali efekta.

ŠEF TACSO KANCELARIJE U CRNOJ GORI GORAN ĐUROVIĆ

Nedostaje nam više jakih NVO za novac iz EU

Činjenica da je mali broj NVO u Crnoj Gori sposoban da pristupi sredstvima evropskih fondova, kao vodeći partner, doći će do izražaja nakon što dobijemo status države kandidata, a rješenje za taj problem treba tražiti u uspostavljanju partnerstva između razvijenijih i manje razvijenih organizacija i jačanje kapaciteta manje razvijenih organizacija, ocijenio je šef kancelarije "Tehnička pomoć organizacijama civilnog društva – TACSO" u Crnoj Gori Goran Đurović.

U razgovoru za *Evropski puls*, Đurović je rekao da do sada nije bilo problema sa korišćenjem nacionalnih IPA sredstava namijenjenih jačanju

civilnog društva, dok će NVO realizovati i određen broj projekata iz komponente IPA fonda posvećene prekograničnoj saradnji.

"Nažalost, mali je broj organizacija koje su korisnici sredstava iz višekorisničke, odnosno regionalne IPA komponente. U 2009. kao partneri NVO iz regiona ili EU u višekorisničkoj IPA komponenti pojavilo se svega 8 NVO iz Crne Gore. Samo jedna domaća NVO je vodeća u regionalnom projektu", naveo je Đurović.

Prema njegovim riječima, dominantan razlog za ulogu partnera u regionalnim projektima, što podrazumijeva manji obim aktivnosti i manja

Goran Đurović

sredstva za njihovu realizaciju, je što naše organizacije nemaju još uvijek dovoljno velike godišnje budžete koji ih kvalifikuju da upravljaju regionalnim projektima, koji su zahtjevniji u odnosu na projekte na nacionalnom nivou.

"Uskoro će Crna Gora, sticanjem statusa kandidata, doći u poziciju da koristi i ostale IPA komponente. Tada će doći do izražaja činjenica da je manji broj naših NVO sposoban da pristupi sredstvima, kao vodeći partner. Rješenje je u uspostavljanju partnerstava u Crnoj Gori između razvijenijih i manje razvijenih organizacija i jačanje kapaciteta manje razvijenih organizacija. Vjerujem da će TACSO doprinijeti da se uspostave kultura partnerstva domaćih organizacija, prvo na nivou Crne Gore, na nivou regiona i na nivou EU. Samo povećanje broja razvijenijih NVO može dovesti do boljeg korišćenja sredstava, što u krajnjem znači veće zadovoljenje potreba građana i

ŠEFOVI DA SASLUŠAJU OBUCENE SLUŽBENIKE

- Kao dugogodišnji trener kako procjenjujete sposobnost države Crne Gore, odnosno njene administracije da uradi kvalitetne projekte na osnovu kojih bi mogla povući sredstva iz IPA fondova?

Još uvijek nemamo značajan broj obučenih i osposobljenih službenika na državnom i lokalnom nivou koji su u stanju da pripreme kvalitetne projekte za IPA fondove.

I pored sporadičnih obuka koje se realizuju, po mom mišljenju nijesmo stvorili dovoljan broj ljudi u organima koji su zainteresovani i posvećeni ovom poslu.

Jedan od razloga leži u neadekvatnoj metodologiji obuke. Vrijeme informativnih obuka za službenike je odavno prošlo. Potrebno je raditi dugotrajnije obuke u kombinaciji sa mentorskim radom čiji rezultat su konkretni napisani projekti. Takođe, mentorski rad je potreban i u fazi realizacije projekata koji se realizuju u skladu sa evropskim procedurama, a ne isključivo sa našim pravilima.

Problem neadekvatnih obuka se može riješiti samo ako službenici koji imaju znanja o upravljanju projektima iz EU fondova u komunikaciji sa rukovodiocima državnih i lokalnih organa postave jasne zahteve međunarodnim organizacijama koji implementiraju razne projekte čiji je cilj obuka. Preduslov je, naravno, da službenici koji imaju potrebna znanja dođu u poziciju da budu saslušani. To je već dio pitanja reforme državne uprave i razvoja ljudskih resursa sa kojom se jako kasni.

TASCO ZA MANJE RAZVIJENE NVO

- Možete li nam više reći o TACSO projektu u Crnoj Gori? Kako tehnički pomažete civilnom društvu u Crnoj Gori?

Projekat "Tehnička pomoć organizacijama civilnog društva – TACSO" u zemljama zapadnog Balkana i Turskoj realizuje se iz sredstava EU kao dio podrške organizacijama civilnog društva.

Projekat realizuje Institut za javnu administraciju SIPU International AB iz Švedske, u konzorcijumu sa partnerima iz Bosne i Hercegovine, Poljske, Rumunije i Turske, uz podršku Evropske komisije. Projekat će trajati dvije godine, sa ukupnim budžetom od 6,7 miliona EUR.

Ciljevi ovog projekta su povećanje i poboljšanje kapaciteta i akcija organizacija civilnog društva, i jačanje uloge organizacija civilnog društva u izgradnji demokratije.

Glavne aktivnosti projekta u Crnoj Gori će obuhvatiti pružanje informacija nevladinim organizacijama o: politikama EU u pojedinim oblastima, dostupnim konkursima EU za civilno društvo, regionalnim i EU sektorskim mrežama NVO, vodenju administracije i finansija u EU projektima.

Organizacije civilnog društva imaju priliku da učestvuju na obukama koje će doprinijeti njihovoj daljoj profesionalizaciji, podizanju nivoa usluga koje nude zajednici i kvalitetnijem ostvarivanju njihovih ciljeva. Obuke će dominantno biti namijenjene manje razvijenim NVO koje djeluju van velikih gradskih jezgara.

Takođe, projekat će u pojedinim segmentima obuhvatiti i predstavnike državne i lokalne uprave sa ciljem unaprijeđenja saradnje sa organizacijama civilnog društva. Sve aktivnosti u projektu bazirane su na utvrđenim potrebama organizacija civilnog društva tokom početnog istraživanja sprovedenog u septembru i oktobru 2009.

Sve zemlje u procesu integracije u EU trebaju jako civilno društvo kao uslov, ali i kao posljedicu uspješnog procesa pridruživanja. Uloga organizacija civilnog društva je nezamjenljiva u razvoju demokratije, a EU smatra civilno društvo ključnim partnerom u procesu usvajanja evropskih vrijednosti.

građanki Crne Gore. Od veće količine evropskog novca koja se troši u Crnoj Gori korist će imati cijelo društvo", rekao je Đurović.

- Da li strahujete da će Crna Gora imati problema sa povlačenjem sredstva iz EU fondova u budućnosti?

Manji strah imam kada je u pitanju lokalna uprava. Pojedine opštine, kao što su Danilovgrad i Berane, a najave postoje i u drugim opštinama, oformile su organizacione jedinice koje rade na prikupljanju sredstava i pripremi projekata za EU fondove. Službenici u tim jedinicama su već obučeni za taj posao.

Proces pristupa Uniji će potrajati i nadam se da će se i državna uprava bolje organizovati.

U ovoj fazi veoma je značajno partnerstvo sa NVO koje imaju

iskustva u pripremi projekata za EU fondove jer to nije samo tehnički posao, već i prethodno utvrđivanje potreba zajednice i uključivanje različitih partnera.

Državna uprava će morati da nauči kako da uključi građane i NVO u pripremu i realizaciju projekata, ali i da unaprijeđuje partnerstva prvo na nivou Crne Gore. Na žalost, mislim da u skorije vrijeme nećemo adekvatno koristiti sredstva iz regionalnog IPA fonda (multilateralne programe sa zemljama članicama EU) u onim komponentama gdje možemo biti vodeći aplikanti. Razlog je nedovoljno ozbiljno shvatanje ovog posla. Država se ne smije odreći mogućnosti koje su pred njom.

- Da li je upravo to neozbiljno shvatanje ovog posla razlog zbog

kojeg Vlada još nije uspostavila decentralizovani sistem upravljanja (DIS)?

Decentralizovani sistem upravljanja sredstvima EU je u procesu uspostavljanja. Prema mojim informacijama, najveći dio posla u formiranju potrebne strukture je završen. Ostaje da se službenici obuče za posao preuzimanja funkcija koje je do sada obavljala Delegacija EU u Crnoj Gori.

I ovdje je činjenica da se sa nekim obukama kasni.

- Može li to uticati na odluku o pozitivnom mišljenju i statusu kandidata?

Ne mislim da će još uvijek nezaokružen sistem decentralizovanog upravljanja uticati na pozitivno mišljenje o statusu kandidata koje se očekuje do kraja godine.

Što prije postane funkcionalna struktura potrebna za decentralizованo upravljanje poboljšće se imidž države u cjelini i povećaće se šanse za bolje korišćenje drugih dostupnih sredstava EU.

- S obzirom da ste u kontaktu sa kolegama iz regionala, da li možete uporediti stanje između administrativnih kapaciteta u državi i NVO sektoru u Crnoj Gori i zemljama regionala, kada je u pitanju sposobnost za korišćenje sredstava evropskih fondova?

Kapaciteti u državi i NVO sektoru u Crnoj Gori u poređenju sa zemljama regionala, kada je u pitanju sposobnost za korišćenje sredstava evropskih fondova, nijesu ni najbojniji ni najgori.

Najbolje stoje zemlje koje imaju status kandidata, Hrvatska pa i Makedonija. Nakon njih je po mom mišljenju Srbija, a onda Crna Gora. Iza nas su Albanija, Bosna i Hercegovina i Kosovo.

Činjenica je da imamo manji državni aparat u poređenju sa drugim zemljama regionala. To može da bude prednost u ovom poslu ako budemo dovoljno sposobni.

V. ŽUGIĆ

POJAVA EVROPSKIH SILA, VJERSKI RATOVI I PROSVJEĆENJE

Od otkrića Amerike do kapitalističke ekonomije

Rano moderno doba u evropskoj istoriji obuhvata period od otkrića Novog svijeta 1492. do Francuske revolucije 1789. Kara-

Piše: Miloš Vukanović

kteriše ga porast uticaja nauke i brz tehnološki uspon, pojava sekularne građanske politike i začetak nacionalnih država, kao i kapitalističke ekonomije uz dominaciju ekonomske teorije mercantilizma.

Kao takav, ovaj period obilježen je padom i nestajanjem, u većem dijelu Europe, feudalizma, vazalstva i moći katoličke crkve. Period obuhvata protestantsku reformaciju, pojavu carstava i kraljevina koje će pokušati da ostvare dominacijom nad kompletnim kontinentom, razaračići Tridesetogodišnji rat, evropsku kolonizaciju Amerike i prosvjećenje.

Početak modernog doba obilježen je novim unutrašnjim političkim uređenjem zapadnih kraljevina. Slabljenje feudalizma doveće do jačanja centralne vlasti, a samim tim i do stabilizacije unutrašnjih prilika u mnogim državama. Ovaj faktor, plus kulturno-tehnološki uspon praćen ekonomskim jačanjem i kolonijalnim dobitcima, stvorice države čija se spoljna politika neće zasnovati na lokalnim dinastičkim čarkama. Ove "nove" kraljevine kovaće planove za dominacijom nad kompletnim prostorom zapadnog svijeta. Najizrazitiji primjer je kraljevina Francuska koja će predstavljati najveću vojnu i ekonomsku silu na kontinentu sve do sredine 19. vijeka i ujedinjenja Njemačke. Protjerivanjem Engleza i potčinjavanjem, prije svega ekonomskim, neposlušnih plemića stvorena je kraljevina, koja je u 17. vijeku imala preko 15 miliona stanovnika (primjera

radi Engleska imala manje od 4), koja će više puta krenuti u osvajanje okolnih teritorija i primorati čak i neprijatelje da ulaze u saveze kako bi obuzdale glad kraljeva i kardinala iz Pariza.

Prvi koji će se suprotstaviti biće Sveti Rimsko Carstvo tj. konglomerat od preko 300 kraljevina, knežina i vojvodstava koji se prostire od granice s Danskom do Rima. No, labava unija unutar Carstva primoraće careve da šire svoje lične teritorije van okvira Carstva. Mudrim bračnim povezivanjima Karlo V od svojih predaka naslijedio je državu koja će pored Svetog Rimskog Carstva obuhvatati Burgundiju i Donje zemlje (dolina Rajne, Nizozemska i Belgija), Napuljsku Kraljevinu (sa Sicilijom) i Španiju sa svojim američkim kolonijama. Ogromna carevina kojom će Karlo V i njegov sin Filip

sveopštег rata nikad neće doći. Dva faktora su za skoro čitav vijek onemogućili dominaciju jedne sile u Evropi. Ti faktori su prodor Osmanlija i pojava protestantizma. Poslije pada Balkana i Ugarske, Osmanlije su se našle na istočnim granicama Karla V što su Francuzi znali da iskoriste stvarajući "grešni savez sa nevjernicima", prvo trgovacki, pa onda vojni, s ciljem obuzdanja moći novog Carstva. Ipak, reformacija, tj. protestantizam i kontrareformacija imaju mnogo veće posljedice za evropske države.

Iako u opadanju, moć katoličke crkve je i dalje bila velika. Protestantska reformacija i katolička protivreformacija stvorili su dva suprostavljenia tabora širom kontinenta. Vjerska pitanja su prešla u politička i sukobi su otpočeli u državama sa multikonfesionalnom strukturu, ali su se u njih veoma brzo

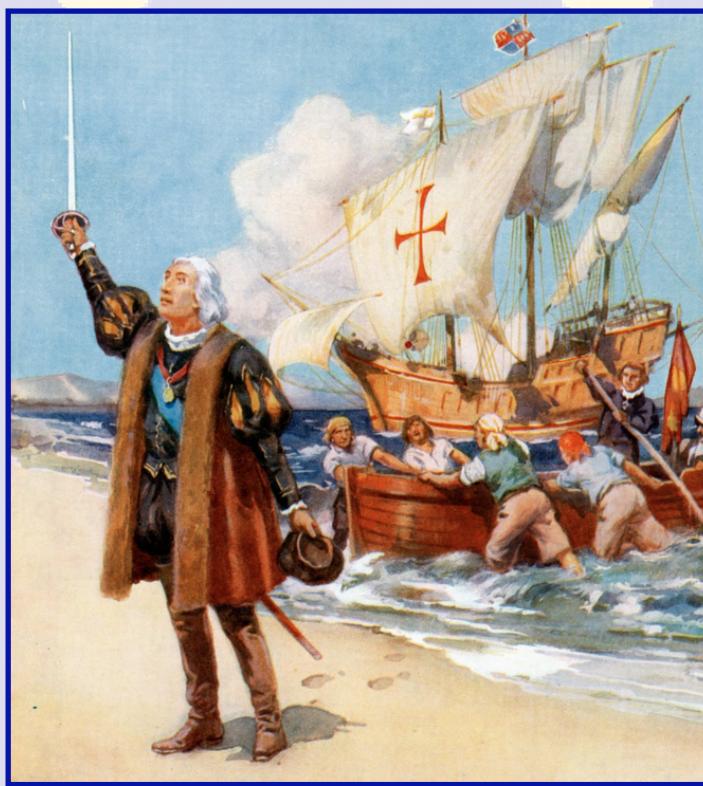
Rano moderno doba u evropskoj istoriji obuhvata period od otkrića Novog svijeta 1492. do Francuske revolucije 1789. Ovaj period karakteriše porast uticaja nauke i brz tehnološki uspon, pojava sekularne građanske politike i začetak nacionalnih država, kao i kapitalističke ekonomije

II vladati skoro vijek imajuće za cilje uništenje glavnih konkurenata na kopnu i moru tj. Francuske i Engleske. I pored dosadnog šezdesetogodišnjeg rata protiv Francuske do

uključile okolne kraljevine radi "zaštite prave vjere" i svojih interesa. Sukobi su prvo počeli u njemačkim državama i Nizozemskoj sredinom 16. vijeka, a eskalirali su do većih razmjera u tri građansko-vjerska rata protiv francuskih protestanata, Hugonota, koji su i pored niza uspjeha bili istjerani iz svoje domovine. Nepobjediva Armada koja je iz Španije krenula 1587. S ciljem invazije Engleske, i pored očiglednih političkih razloga nosila je sa sobom i blagoslov pape za uništenje Anglikanske crkve. Vjerski sukobi na britanskim ostrvima trajale do 1701. a u Nizozemskoj polako prerasti u brutalnu borbu za nezavisnost od španskih vlasti. Ipak, svi ovi sukobi blijede pri jednom od najdestruktivnijih ratova ikad vođenih na teritoriji Evrope.

Tridesetogodišnji rat (1618–1648) je pretežno vođen na teritoriji današnje Njemačke, i u različitim periodima svoga trajanja uključio je većinu evropskih država.

Prekomorske operacije uticali su na oblikovanje budućih

kolonija. Uzrok sukoba i ciljevi učesnika su složeni i niti jedan razlog ne može biti precizno opisan kao glavni uzrok rata.

U početku, rat je uglavnom vođen kao vjerski sukob protestanata i katolika u Svetom Rimskom Carstvu, mada su i interne razmirice oko politike i balansa moći igrale značajnu ulogu.

Postepeno, rat je prerastao u veći sukob u koji se uključuje većina evropskih sila. Protestanske države sjeverne Njemačke podržale su, između ostalog, nizozemske ujedinjene provincije skandinavske države, prije svega Danska i moćna Švedska, Bohemija (Češka), Engleska, mađarski pobunjenici i čak Kozaci i Osmanlije, a katoličke države južne Njemačke (koji su predstavljali većinu u Carstvu tzv. Katoličku ligu), Habsburzi, Španija, Papstvo i Mađarska.

Glavna karakteristika rata je veliko razaranje, glad i bolest, koji su po nekim procjenama odnijeli oko trećinu stanovništva na teritoriji koju bi danas obuhvatale Njemačka, Češka, istočna Francuska, Nizozemska, Belgija, Austrija i sjeverna Italija. Dobar dio ove regije bio je sravnjen sa zemljom a većina zaraćenih strana je bankrotirala. Uloga Francuske u ovom sukobu je od presudnog značaja jer i pored početnog podržavanja katoličkih snaga zbog antagonizma sa njemačkim vladarima ubrzo će preći na stranu protestanata. U ovoj fazi, rat je više prerastao u nastavak, gore pomenutog, rivalstva Burbona i Habsburgovaca za evropsku političku dominaciju i pretvorio se u rat između Francuske i zemalja pod Habsburzima, a sve manje sukob oko religijskih pitanja. Neke čarke koje su izbile tokom rata su ostale neriješene još dugo vremena. Tridesetogodišnji rat je završen ugovorima u Ozneburgu i Munsteru, kao dio šireg mirovnog sporazuma potpisanih u Vestfaliji.

Smirivanjem vjerskih strasti nastaviće se sukobi u Evropi uglavnom izazvani agresivnim ponašanjem Francuske. Razne evropske države stvaraće prisilne saveze da bi obuzdale najmoćniju državu zapada kako na starom kontinentu, tako i u kolonijama. Vrhunac je rat za špansko nasljede (1701–1714) kada su Engleska, Nizozemska i Habsburzi krajnjim naporima sprječili Luija XIV da pripoji Španiju i njene kolonijalne posjede svojem kraljevstvu. Mir potpisani u Utrehtu osiguraće, na nešto više od pola vijeka, balans snaga u Evropi, ali i po prvi put dovesti do raspodjele ogromnih teritori-

ja u Novom svijetu koje su višestruko prevažilazile površinu matičnih država.

U ovom periodu dolazi do određenog razvoja kolonijalnog pokreta ali samo u Amerikama.

Na teritorijama Afrike, Azije i Australije postojaće samo trgovачke postaje i manje naseobine i samo će istraživačke ekspedicije zalaziti dublje sve do kraja 18. vijeka. Ali, u Amerikama je sasvim druga priča. Poslije uništenja starih carstava centralne i južne Amerike, Španci i Portugalci osnivaju svoje gubernije i provincije. Dolazi do masovnog naseljavanja, a manjak radne snage izazvane masovnim umiranjem domorodaca od evropskih bolesti nadoknađuju dovodenjem afričkih robova. Dugo će privredni i kulturni razvoj ovih oblasti biti slab što zbog prakse španskih vlasti da kolonije koriste kao siro-

U ovom periodu dolazi do određenog razvoja kolonijalnog pokreta. Na teritorijama Afrike, Azije i Australije postojaće samo trgovачke postaje i samo će istraživačke ekspedicije zalaziti dublje sve do kraja 18. vijeka, ali Amerika je sasvim druga priča

vinske baze, što zbog opšteg pada španske i portugalske civilizacije u ovom periodu.

Sa druge strane engleski, nizozemski, njemački i francuski kolonisti u sjevernoj Americi bili su mnogo uspješniji u stvaranju i razvijanju svojih kolonija. Iako su u Novi svijet došli s istim ciljem kao i španci tj. u potrazi za zlatom, našli su nešto mnogo vrijednije. Ogromnu, bogatu i plodnu zemlju sa istim klimatskim uslovima kao i u Evropi. Zemlja koja je bila stvorena da prihvati ne samo višak evropskog stanovništva nego i njihovu kulturu. Jedan od glavnih razloga uspjeha sjevernoameričkih kolonija je što su naseljenici osim svojih poljoprivrednih i

rudarskih vještina donijeli i svoj kapitalizam i shvatanje svojih prava.

Rano moderno doba je sa svojim ratovima, vjerskim krahom i kolonijalnom ekspanziju donijelo dvije pojave koje će biti glavni preduslov revolucija koje će potresti Evropu krajem 18. i početkom 19. vijeka.

Iako se apsolutizam prihvata kao forma vlasti u kojem je vlast monarha neobuzdana od strane bilo koje institucije u suštini to se nikad nije desilo. Tu je postojao složen državni, ekonomski, ratni i kulturni aparat.

Međutim, apsolutizam kao forma prelaza od feudalizma ka kapitalizmu predstavlja konsolidovanje vlasti u jednom centru, uspon državne moći, unifikaciju državnih zakona i opadanje moći crkve i plemstva. Apsolutistički monarsi se, takođe, povezuju sa pojmom stalnih vojski i profesionalne birokratije.

Druga pojava je prosvjetiteljstvo koje je između ostalog dovelo do opšteg porasta obrazovanja u Evropi. Prosvjetitelji koji svoju filozofiju zasnivaju na naučnim saznanjima, a ne vjerskim dogmama, stavljaju na tron univerzuma čovjeka, a ne boga. Naučna otkrića, opšte povećanje obrazovanja, pojava novih bogatih slojeva društva i saznanja o novom svijetu prije svega raznim filozofskim pravcima sa istoka, natjerali su na preispitivanje zakonitosti i dogma prema kojima su Evropljani živjeli.

Evropa između 1500. i 1800. je doživjela nekoliko ogromnih transformacija. Centralizacija moći i jačanje država omogućile su da bilo koja buduća promjena (kao prosvjetiteljstvo) budu sveobuhvatnije i brže

prihvaćene nego što je iko ikad mislio. Nove države su raspolagale sa ogromnom snagom i stvorene su prve sile koje će poslije Rimskog carstva, prvo ujedinjeno njemačko-špansko carstvo, a potom francusko kraljevstvo, pokušati da osvoje carstvo evropske zapadne kulture. Religijska vlast, poslije niza krvoprolića, biće ozbiljno oslabljena i u potpunosti će nestati iz glavnih političkih dešavanja. Ukratko, ovo je prelazni period u kojem su i pored ratova i razaranja, napravljeni uslovi za početak Revolucije.

Autor je saradnik na programima u Centru za građansko obrazovanje (CCO)

Piše: Brano Mandić

Kući je najljepše

1.

Treba napisati jednu debelu knjigu od šest poglavlja. Za svaku bivšu republiku po jedno. Neki nesretni pisac da se poigra balkanskim kasapima: ustašama svih dezena, etnicima, domoljubima i kleroskopcima. Ali bez rukavica, jer oni su srušili zemlju koju sam proteklih dana malo obilazio uz more, sa tranzistorom, veknom hljeba i teglom inčuna. Bez nostalzije i riješen da realno opažam.

Evropska unija, imala je svoj pilot zametak u jugoslovenskoj federaciji. O tome grakću ekonomisti i teoretičari političkih formi vladavine, ali njih nema ko da sluša. Kada se ovih dana prođe hrvatskom obalom ili siđe do Mostara, pa nazad u Podgoricu – možemo da uzdahnemo nad bogatstvom sahranjene unije jugoslovenskih republika, kao i nad činjenicom da djeca o tome sve manje imaju pojma.

U Trebinju su krstili ulicu **Herceg "Stefana" Kosače**. Kod komšija pre-

Krenemo li stazama okolnih država, na saobraćajnim znacima i banderama, izblijedjeli ostaci srpskog i hrvatskog nacionalizma. Kao dvije najveće države, one imaju i glavnu ulogu. Vraćanje u staro stanje suživota, prije gelera i haubica, upravo je put ka Evropskoj uniji. Regionalna saradnja, koju su kriminalci odmah prepoznali kao ključ uspjeha, jedini je suštinski problem Balkana

veli **Andrića** na hrvatski. U varoši Stolac muku muče je li džamija, ili je crkva, ili su labudovi. Iz udžbenika kao reakcionar izbačen **Ćopićev Ježurka Ježić**. Najbitnije: na nekoliko stotina kilometara, građani i seljani pojma nemaju o susjednoj državi. Mnogi žive u psihozi da su njihovi problemi unikati. A granice ne postoje, tranzicija je nadnacionalni Inferno – jednako kara otpuštenog radnika iz zadarskog brodogradilišta i "Titeksu" švalju na birou.

Krenemo li stazama okolnih

država, na saobraćajnim znacima i banderama, izblijedjeli ostaci srpskog i hrvatskog nacionalizma. Kao dvije najveće države, one imaju i glavnu ulogu. Vraćanje u staro stanje suživota, prije gelera i haubica,

upravo je put ka Evropskoj uniji. Regionalna saradnja, koju su kriminalci odmah prepoznali kao ključ uspjeha, jedini je suštinski problem Balkana

upravo je put ka Evropskoj uniji. Regionalna saradnja, koju su kriminalci odmah prepoznali kao ključ uspjeha, jedini je suštinski problem Balkana. Političari imaju zadatak da prevale preko usta da je koncept SFRJ bio superioran, da je aktuelan, iako apstraktan i nemoguć u izvornoj formi.

Ideja zajedništva dobro je okupana krvlju, zato oprez! Ideja SFRJ mogla bi, u najboljem slučaju, biti nešto o čemu piše **Tabuki: grundnorm**, osnovna norma, naučna pret-

postavka, koju su domislili teoretičari. Ona ne mora da postoji, može biti nevidljiva kao gospa iz Međugorja. Ne znam za učinak Gospe, ali mislim da bi naučno plasiranje prednosti SFRJ bilo korisnije. To jeste politička metafizika, ali jedino vezivo tkivo među napaćenim žiteljima Balkana je kolektivno priznanje da se nekada živjelo bolje.

Napredna ideja koja se danas može zastupati jeste zajedništvo ljudi koji govore istim jezikom. Granice nijesu problem, kada ih pređete.

Pred put u Hrvatsku otpratili su me s ubjedjenjem da će mi neko slomiti auto. S druge strane, iz Beograda, odavno nema lijepih vijesti. Aber iz Beograda može biti vezan samo za nacionalno i državno pitanje, mogući napad na crnogorsko dostojanstvo. Uz to, avionska karta košta 150 eura, pa ti putuj. Zagreb se ni ne računa, to je drugi svijet, egzotika. Podgorica Podgoričanima i sjedi kući! Čitaj novine i

brini lokalno. To je recept koji se nameće, a blažen je onaj koji ga odbaci i uvidi novu energiju povezivanja ljudi koji govore istim jezikom. Samo da bratstvo i jedinstvo ne nagrne u reklame za sapun i prosipa se po back stageovima festivala. Tamo se priziva šejtan robovlasničkog poretka koji je regiji obećan i neukus, sličan starom kiču srušene domovine koji joj je došao glave.

Trenutno ne postoji politička snaga dovoljno čista za pomirenje, ako ne računamo prebijanje dugova između Hrvatske i Crne Gore, koje nas često ostavi s onu stranu dostojanstva. Tako je to kada se ratnici pokaju i uzmu pare. Ostaješ ovca, proklinješ i **Titu** i partiju i nostalgiju, jer je svedena na komercijalni projekat nove elite koja je prije dvadeset godina sve digla u lagum. Kako god, još ne postoji politička mreža na Balkanu, osim nekoliko

Trenutno ne postoji politička snaga dovoljno čista za pomirenje, ako ne računamo prebijanje dugova između Hrvatske i Crne Gore, koje nas često ostavi s onu stranu dostojanstva. Tako je to kada se ratnici pokaju i uzmu pare. Ostaješ ovca, proklinješ i Tita i partiju i nostalgiju, jer je svedena na komercijalni projekat nove elite koja je prije dvadeset godina sve digla u lagum

agilnih inicijativa za prava LGBT naroda i narodnosti, što je nedovoljno da se mobiliše polupismena pučina, bez koje nema ni države ni pobjede, to smo se valjda uvjerili.

2.

Lokalna tombola: hoće li premijer "sići sa političke scene", "otići u zasluzenu mirovinu", "preseliti se u političku istoriju", "prepustiti kormilo" i tako dalje.

Velika je napetost u redovima političkih analitičara, nijedan neće da pogriješi. Jedan dnevni list objavi da će **Đukanović** u NATO. Deset

dana se priča o tome. Novine petparačke, ali tiražne i ko kaže da informacija nije prava. Valja se dobro zamisliti. Opozicionari bi mogli znati više. Oni su otišli u Njemačku u zvaničnu posjetu, nepoznatim licima. Nije za javnost sa kim su se sastali. To me podsjeti na **Lukašenka**. U

bjeloruskim državnim novinama, vijest je da je Lukašenko donio neku odluku. Sama činjenica da je predsjednik odlučio – dostojna je naslovne strane. Javnost, pak, treba da se strpi i prati situaciju, pa će saznati i kakva je odluka, nepogriješivog.

Tako su ovijeni velom tajanstva, lideri opozicije krenuli na put i ko zna kakvu su supicu skuvali režimskoj oligarhiji, koja im ne može ništa jer ih zavjet čutanja ovog puta krije od žbira i žandara. Eto, tako se igramo politike u zemlji gdje službenik poslije 40 godina dirinčenja zasludi penziju od 200 eura i nada

se da će ga djeca izdržavati. Prava je umjetnost ne smijeniti vlast u vremenu otpuštanja, štrajkova i praznih frižidera. Kako opoziciji to uspijeva, koji je recept neuspjeha? Igranje na sigurno. Jedino što može nervoznog glasača da iznervira više od lopovske vlasti je zvečkanje socijalnih parola koje su toliko šuplje i nabubane da sistematski ubiju volju za promjenom.

Na takvoj se sceni premijer šali, pusti malo prашine, pa se predomišlja, hoće li neće li, zaboga, povlačili se? – sve po dramaturškim regulama sapunice.

Zabava za milione, pumpanje neizvjesnosti, šta će biti poslije, ima li nade da prezivi vladajuća partija, imali li života poslije smrti i ostale tričarije za dnevnu upotrebu.

Opozicija ideoološki ne postoji, ona je politički pričin koji igra ulogu pozitivca, ali tako traljavo da narod bira vještice, lopove, narko klan, Kju Kluks Klan, mafiju, estradu i crnog đavola, samo ne družinu samozadovoljnih manekena, zaljubljenih u svoj povijesni petooktobarski profil.

Kada se poslije deset dana isključenog telefona vratite u Crnu Goru, nema značajne vijesti da te dočeka. Vidiš da je sve ostalo na istom rastojanju, da su politički rovovi vrlo ugodni apartmani koji se bez muke ne napuštaju. Ostaje čovjeku svjetsko prvenstvo u fudbalu, Srbija je ispala, pa se ne očekuje destabilizacija. Možemo uživati u loptanju na zelenoj površini koja smiruje živce, dočekati turiste sa širokim osmjehom, kako i priliči žiteljima jedne male, ali korumpirane države.

Autor je novinar dnevnog lista "Vijesti"

KUDA SA BACHELOR DIPLOMOM

Pravilna primjena Bolonjske deklaracije je osnova društva znanja

Preobražaj evropskog akademskog prostora formalno je pokrenut na

Piše: Milica Milonjić

Samitu ministara obrazovanja održanom 1999. godine u Bolonji. Ova reforma predstavlja priznanje potrebe za promjenom i prilagođavanjem sistema visokog obrazovanja novonastaloj ekonomskoj, društvenoj i etičkoj paradigmi XXI vijeka. Riječ je o istorijski najjelovitijoj reformi evropskog visokog školstva.

Transformacija polja visokog obrazovanja u Crnoj Gori rezultat je novih tendencija u obrazovnoj politici evropskih zemalja i sinhroni-

zovane rekonstrukcije svih polja društvenog života Crne Gore, nastale i uslijed promjena koje označavamo tranzicijom društva iz jednog u drugi ekonomski sistem.

Crna Gora je postala potpisnica Bolonjske deklaracije na Ministarskoj konferenciji u Berlinu 2003. godine. Sama reforma visokog obrazovanja se počela sprovoditi sa velikim entuzijazmom koji nije pratilo i ostvarene rezultate u primjeni Bolonjske deklaracije, kako od strane studenata, tako i od strane nekih profesora. Najčešće zamjerke reformskom procesu su neusklađenost, improvizacija, nedovoljna informisanost studenata o novim pravilima studiranja, selektivna primjena propisa, kao i nedostatak finansijskih sredstava za kvalitetno sprovođenje reforme.

Prema riječima prof. dr Milana Podunavca, sa Fakulteta političkih nauka u Beogradu, bolonjski proces

predstavlja evropsku integraciju u sferi visokoškolskog obrazovanja, sa ciljem uspostavljanja konvergentnog sistema nacionalnog obrazovanja i zajedničkog evropskog obrazovnog prostora kao podloge budućem jedinstvenom tržištu rada.

Cilj reformisanog sistema visokog obrazovanja jeste povećanje efikasnosti i kvaliteta akademskog obrazovanja u Evropi, kao i stalno prilagođavanje visokog obrazovanja promjenljivim potrebama tržišta rada i specifičnim zahtjevima društva. Shodno tome, reforma podrazumijeva brojne izmjene među kojima su: standardizacija programa kroz njihovu reorganizaciju, stvaranje integrisanog evropskog prostora visokog obrazovanja koji bi omogućio nesmetanu mobilnost studenata i nastavnika, uvođenje Evropskog sistema prenosa bodova (ECTS – European Credit Transfer and Accumulation System), uključivanje studenata kao partnera u obrazovni proces, uspostavljanje participativnih oblika nastave sa studentima kao aktivnim učesnicima, eksterna i interna evaluacija rada administrativnih organa, nastavnog kadra i programa, kao i promocija i primjena koncepta doživotnog učenja.

Sada bi valjalo razmotriti da li su i kako ove promjene zaživjele u praksi crnogorskih fakulteta. Postavlja se pitanja: za što su crnogorski studenti u toku svog školovanja ostali uskraćeni, odnosno na koji im način to onemogućava da na jedinstvenom evropskom tržištu rada budu ravnopravni sa studentima iz

Ekonomski fakultet u Podgorici

razvijenih evropskih zemalja?

Jedna od najčešće isticanih prednosti reforme jeste smanjenje prosječne dužine studija, a samim tim ušteda novca iz budžeta. Uprkos tome, budžetska sredstva za Univerzitet i dalje nedostaju, a onda slijedi improvizacija. Tako je i dalje u učionicama fakulteta po pedeset, sto, nekad i više studenata, iako je prema Bolonjskoj deklaraciji prepričen rad u manjim grupama. Shodno tome, participacija studenata, isticana kao neophodna, ostaje na niskom nivou. Priliku da kroz seminarske radove, eseje i prezentacije učestvuju u nastavi, studenti društvenih nauka imaju u okviru skoro svakog predmeta. No, njihova izrada postaje samo forma. Studenti nijesu zainteresovani za dublju razradu problema, a posebno ne za pokretanje debate ili nekog drugog vira suprotstavljanja mišljenja nakon izlaganja jednog takvog rada. Na kraju, raspored poena u okviru određenog kursa koji takvim aktivnostima u najboljem slučaju ostavlja 10% konačne ocjene, studente i drži prikovanim za osnovnu literaturu koja najčešće ne nudi materijal za kritičko promišljanje i problematizovanje teme.

Evaluacija rada nastavnog kadra se, takođe, samo formalno sprovođi. Studenti najčešće nijesu upoznati sa rezultatima upitnika koje ispunjavaju, niti prosječna ocjena pojedinog nastavnika ima uticaja na promjenu njegovog radnog statusa, programa i metodologije rada ili spiska literature.

Osnovne, dodiplomske studije bi, po preporuci Bolonjske deklaracije, trebalo da traju tri ili četiri godine i da studente osposobljavaju za profesionalni rad. Postdiplomske studije bi trebalo da traju jednu ili dvije godine, i da ili omogućavaju dodatno stručno usavršavanje ili da uvode studente u naučni rad, kroz pisanje doktorske

disertacije.

Nakon završetka osnovnih studija se u Crnoj Gori izdaje diploma visokog obrazovanja o stečenom stepenu Bečelor (Bachelor – zvanje koje se ne prevodi, kako kod nas, tako ni u regionu) nauka (BSc), primijenjenih studija (BApp) i umjetnosti (BA).

Vrijedi naglasiti da crnogorski fakulteti različito organizuju programe studiranja, čak i one koji podrazumijevaju trogodišnje osnovne studije. Ni fakulteti slične profilacije ne primjenjuju istovjetnu formulu. Tako će studenti fakulteta koji koriste formulu $3+2(+3)$ biti obavezni da uspješno odbrane diplomski rad kako bi dobili diplomu sa kojom stižu pravo na upis postdiplomskih magistarskih studija, dok će njihove kolege sa fakulteta koji primjenjuju formulu $3+1+1(+3)$ dobiti Bachelor diplomu nakon završene tri godine (bez odbranjenog diplomskog rada), ali neće steći pravo na upis magistarskih studija. Broj ECTS kredita u okviru osnovnih trogodišnjih studija je u oba slučaja isti – 180. Upravo se ujednačavanjem akademskih stepena u čitavom evropskom prostoru postiže pokretljivost onih koji su već stekli neku diplomu, ali bi željeli da nastave školovanje na drugom mjestu. Pitam se da li bi studentu sa prvog pomenutog fakulteta bilo dozvoljeno da na drugom upiše

magisterske studije? Ili bi bio obavezan da prvo završi godinu specijalističkih studija, a samim tim po drugi put bio u obavezi da pristupi izradi diplomskog rada? Kako se može govoriti o mobilnosti na evropskom nivou u situaciji kada nema mobilnosti ni unutar države?

Ipak, najveći problem Bachelor diplome je to što je većina studenata percipira kao nedovoljnu, dok neki čak gledaju na tri godine studija kao na višu školu. U prilog tome ide i podatak iz Nacionalnog izvještaja Crne Gore za period od 2007.–2009. koji govori da oko 90% studenata sa Bachelor diplomom nastavlja svoje školovanje.

I dok razmišljam o tome kuda sa Bachelor diplomom, želim vjerovati da se reformi visokog obrazovanja ne prilazi kao samo još jednom u nizu kriterijuma koje Crna Gora treba da ispuni na svom putu ka Evropskoj uniji. Želim vjerovati da se uviđa ogroman značaj ove reforme koja, prije svega, treba da poboljša kvalitet studiranja, a samim tim unaprijedi nivo znanja svakog studenta i osposobi ga za budući rad. Želim vjerovati da postaje jasno da je kvalitetan sistem obrazovanja neke zemlje pokretač i garant njenog ukupnog razvoja. Želim vjerovati da nadležni znaju da se radikalnim smanjenjem budžetskih dotacija za visoko obrazovanje onemogućava kvalitetno sprovođenje reforme i realizacija ovog procesa, koji se po Bolonjskoj deklaraciji završava upravo 2010. godine, te da će, shodno tome, promijeniti donešenu odluku.

Želim vjerovati da u skorijoj budućnosti studenti sa dobijenom Bachelor diplomom sebi neće postavljati ovo pitanje.

Autorka je volonterska u Centru za građansko obrazovanje (CGO) i polaznica Programa studentskog liderstva

ZAŠTO ŽELIM DA BUDEM GRAĐANKA EVROPSKE UNIJE

Zbog moje djece

Postavljajući sebi pitanje "Zašto želim da budem građanka EU", prvi odgovor ko-

Piše: Sanja Todorović

ji mi pada na um je: Zbog moje djece!

Za njih, prije svega, želim život koji će biti dostojan življenja, zasnovan na principima na kojima počiva EU, kao sto su sloboda, demokratija, vladavina prava i poštovanje ljudskih prava i sloboda.

Želim da sebi dam za pravo da kažem svojoj djeci da će u budućnosti sami biti kovači svoje

Želim da im obećam da će imati mogućnost izbora na svim poljima, da neće patiti od neizvjesnosti, od ekonomskih i političkih ograničenja, da će biti slobodni u svakom smislu, posebno u intelektualnom i intimnom

sreće, te da će im u tome pomoći gore navedeni principi.

Želim da odrastu u saznanju da će ih zakoni štititi od drugih i druge od njih samih, o "Primjerima čoštva i junaštva" Marka Miljanova već smo pričali.

Želim da ih uvjerim da će, shodno svojim ličnim mogućnostima, voljom i htijenjem moći sticati znanja na univerzitetima koje izaberu. Želim da im obećam da će na radna mjesta biti primani isključivo na osnovu svojih znanja i vještina i da će od svog rada moći pristojno da žive. Želim da budu u mogućnosti da putuju bez ograničenja i na taj način prošire

svoje vidike, oplemene svoja znanja.

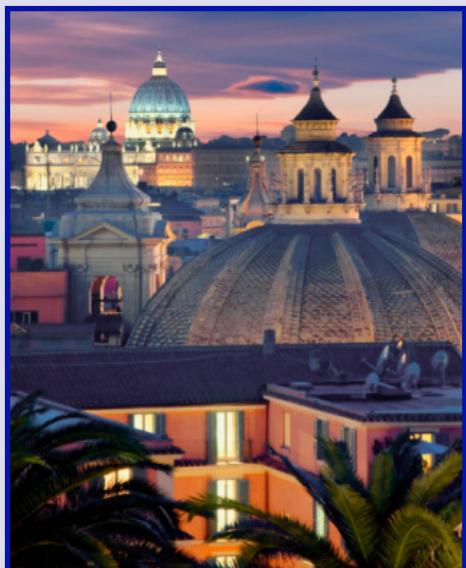
Želim da se uvijek vraćaju u Crnu Goru, onu u kojoj će važiti isti principi kao i van nje, onu koja će biti društveno, politički i ekonomski razvijena a koja nije, razvijajući se, zaboravila na tradiciju, izgubila identitet. Želim da im ona bude baza iz koje će kretati i u koju će se vraćati. Ne želim da ih uvjeravam da će u takvoj evropskoj Crnoj Gori sve biti lako, naprotiv, želim da znaju da će ih do svega voditi mnogo truda, stalno učenje, naporan rad. Ali, želim da im obećam da će imati mogućnost

Želim da moja djeca odrastu u saznanju da će ih zakoni štititi od drugih i druge od njih samih

izbora na svim poljima, da neće patiti od neizvjesnosti, od ekonomskih i političkih ograničenja, da će biti slobodni u svakom smislu, posebno u intelektualnom i intimnom.

Želim da žive u našoj Crnoj Gori koja je takvu sebe izgradila svojim kapacitetima, uz pomoć svojih ljudi koji ovakav život istinski žele, a koji imaju mogućnosti i sposobnosti da ga stvore.

Želim da imaju pravo na sopstvene prioritete jer će samo tako

postati duboko svjesni i društvenih, da grade svoju kuću, svoju Crnu Goru, svjesni da njena gradnja

počinje od temelja i da moderne cigle na krovu ne znače ništa – jedna malo jača bura oduvaće ih kao da tamо nikada nijesu ni bile.

Želim sve ovo da im kažem bez rizika da će mi jednog dana reći da im nijesam govorila istinu!

I još nešto, ne želim da me "optuže" da još uvijek vjerujem u bajke iako sam ih odavno prerasla!

Ja zaista želim da sa svojom porodicom doživim ovu "bajku" svjesna da do bajki vode trnoviti putevi. I, ne želim da prestanem da želim, ne želim da nam "nada poslednja umire".

Ja želim da sa njima živim u ovakvoj Crnoj Gori, koja će biti dio EU, građanka Europe postala sam svojim rođenjem, prije 39 godina.

Autorka je polaznica IX generacije Škole evropskih integracija i koordinatorka programa u Zajedničkom tehničkom sekretarijatu programa prekogranične saradnje Hrvatske i Crne Gore u Kotoru

Stop prljavom novcu

Ministri unutrašnjih poslova EU složili su se početkom mjeseca da zajedno treba da se bore protiv ogromnih profita koje donosi trgovina drogom

i da sarađuju na prekidanju ruta za dopremu heroina i kokaina u Evropu.

"Moramo staviti tačku na profit od kriminala", rekao je španski ministar **Alfredo Rubalcaba** nakon sastanka. "Zaplijenićemo njihovu imovinu, a bez novca ne mogu djelovati". Zaplijena imovine jedna je od mjera koje su ministri usvojili u okviru novog pakta protiv trgovine drogom u Europi.

"Govorimo o ogromnim svotama novca", rekao je francuski ministar **Brice Hortefeux**. Procjenjuje se da samo trgovina kokainom u EU iznosi oko devet milijardi eura godišnje.

isporuке robe na teritoriji cijele Unije.

Dva preduzeća su tvrdila da blokadom njihovih internet stranica Holandija zapravo želi da zaštitи vlastitu državnu lutriju De Lotto.

U presudi, koja vrijedi za cijelu EU, Sud je naglasio da članice mogu da blokiraju pristup internet stranicama preduzeća iz drugih članica EU-a, ako se odgovarajućim zakonima "štite interesi potrošača i sprječavaju malverzacije i podsticaji na rasipanje novca na kocku, odnosno ako se njima štiti javni red i mir".

Gdje se kladiti

Sud pravde EU presudio je nedavno da Svlade članica EU smiju zabraniti kladjenje preko Interneta.

Tako holanski građani više ne mogu pristupiti internet stranicama britanskih preduzeća za kladjenje Ladbrokes i Betfair, koje su u dva odvojena spora osporavale takvu mjeru, ukazujući na evropske propise o slobodi pružanja usluga i

porastao.

U Evropi se gubitka radnog mesta u proseku boji 43% ljudi. Nezapošlenosti se najviše boje Španci – 75%, a najmanje Britanci 16% i Holandani 8%.

Među Njemcima je porasla zabrinutost i za buduće penzije, strah od kriminala, kao i strah da u slučaju teške bolesti neće uspjeti da obezbijede odgovarajuće liječenje.

Njemce brine budućnost

Građani Njemačke više se brinu za budućnost nego stanovnici bilo koje druge evropske zemlje.

Prema navodima studije istraživačkog instituta GfK u Nürnbergu, broj briga koje Njemci imaju u ovoj godini je "eksplodirao". Dok je prošle godine bilo u prosjeku 2,8 stvari zbog kojih je brinuo svaki Njemac, sada je broj problema narastao na 3,2.

Najviše se Njemci boje nezapošlenosti – čak 2/3 građana muči strah da će ostati bez posla, skoro 10% više nego prošle godine. Pri tome, trenutno uopšte nema opravdanja za njemački porast straha od nezapošlenosti, jer uprkos prošlogodišnjoj krizi i padu bruto društvenog proizvoda za 5%, broj nezapošljenih u toj državi skoro da nije

Damping keramika

Regulatori EU pokrenuli su istragu kako bi utvrdili da li se keramičke pločice uvezene iz Kine prodaju po dampinškim cijenama na tržistima 27 članica, nakon što su se na to požalili evropski proizvođači.

EK uvodi kaznene carine na sve proizvode za koje utvrdi da se prodaju po cijenama nižima od troškova proizvodnje, a upravo je prodaja kineskih roba po dampinškim cijenama jedan od razloga napetosti u trgovinskim odnosima Kine i EU-a. Kina je drugi najveći trgovinski partner EU-a, iza SAD.

Obavezan prevod

Građani EU protiv kojih se vodi kazneni postupak u drugoj članici mogu dobiti pomoć prevodilaca, od trenutka kada se osobi saopšti da je osumnjičena ili optužena za krivično djelo do zaključenja postupka, uključujući presudu i rezultat žalbe, odlučio je nedavno Evropski parlament.

Svi ključni dokumenti, takođe, se moraju prevesti, a troškove provođenja te direktive pokriva članica u kojoj je pokrenut spor, bez obzira na konačni ishod. Cilj nove direktive je poboljšanje prava osumnjičenih ili optuženih osoba koje ne govore ili ne razumiju jezik države u kojoj se vodi postupak.

Ne fali krvi

Trideset i sedam odsto Evropljana darivalo je u nekom trenutku života krv, pokazalo je istraživanje Eurobarometra, objavljeno uoči Svjetskog dana davaoca krvi, 14. juna.

Najviše onih koji su dali krv ima u Austriji (66%), Francuskoj (52%), Grčkoj i Kipru (51%). Najmanje davaoca ima u Portugalu (22%), Italiji (23%) i Poljskoj (25%).

EU USVOJILA STRATEGIJU ZA ODRŽIVIJI EKONOMSKI RAST DO 2020. ČIJA PRETHODNICA – LISABONSKA AGENDA – NIJE ISPUNILA CILJEVE

Ključ bogate EU je u "ekonomiji znanja"

Evropski savjet usvojio je na sastanku Epolovinom juna novu evropsku strategiju za "zeljeni" i održiviji ekonomski rast i zapošljavanje do 2020., nazvanu "Evropa 2020".

Evropa 2020 je nasljednica Lisabonske agende, usvojene 2000., koja definitivno nije uspjela da od EU napravi "najdinamičniju ekonomiju znanja na svijetu do 2010".

U poređenju sa Lisabonskom agendom, Evropa 2020 je mnogo skromniji program, fokusiran na ograničenu listu prioriteta u oblasti obrazovanja, istraživanja i razvoja i smanjena siromaštva. Međutim, takođe, za razliku od Lisabonske agende, ova strategija ima nešto strožji mehanizam nadzora i sankcionala primjene prioriteta u državama članicama. Predsjednik Evropske komisije, **Jose Manuel Barroso**, rekao je da će dosljedno sprovođenje strategije donijeti rast od "barem 2%".

To i nije neka cifra, ali je najviše što se može obećati u kontekstu trenutne eko-

nomske krize.

Govoreći na parlamentarnom sastanku za EU poslove u Helsinkiju krajem maja, komesar za zapošljavanje, socijalna pitanja i inkluziju **Laszlo Andor** naslikao je još mračniju sliku.

"Znamo da su rezultati Lisabonske strategije razočaravajući – uprkos predanim naporima nekih. I ne možemo ignorisati efekat krize posljednje dvije godine, koja je

uništila toliko toga što smo u međuvremenu postigli. BDP je pao za 4.2% u 2009., industrijska proizvodnja je smanjena na nivo iz 1999., a nezapošljenost je dostigla 7 miliona osoba, ili 9.6%. Sada nam predstoji mnogo rada da bi se samo vratili tamo odakle smo počeli", rekao je on.

Strategijom se definije pet osnovnih prioriteta na nivou EU, a od zemalja članica se očekuje da ih pretvore u nacionalne ciljeve u skladu sa različitim polaznim tačkama. Prioriteti su: podizanje stope zapošljenosti stanovništva od 20 do 64 godine života sa trenutnih 69% na 75%; podizanje stope investicija u istraživanje i razvoj na 3% evropskog BDP-a; smanjenje emisija ugljenika za 20% i oslanjanje na obnovljive izvore energije za 20% ukupne evropske potrošnje; smanjivanje broja mladih koji napuste školu ne završivi srednje obrazovanje sa 15 na manje od 10% i podizanje broja mladih sa fakultetskim diplomama na 40% i, konačno, smanjenje broja Evropljana koji žive ispod granice siromaštva za 25%, što bi smanjilo broj siromašnih sa trenutnih 80 miliona na 60 miliona.

Neki od ovih ciljeva, poput investiranja 3% BDP-a u istraživanja i razvoj su već bili zacrtani Lisabonskom agendom. Drugi, poput smanjenja emisija štetnih gasova i većeg oslanjanja na "zelene" izvore energije su već dogovoren i pretočeni u evropske zakone.

"Za neke ciljeve iz naše strategije ste već čuli", rekao je Barroso. "To nije zbog nedostatka kreativnosti – da su bili ispunjeni kako treba u posljednjih deset godina, sada ne bi bili tamo".

Nova strategija uvodi i ciljeve kojih ranije nije bilo u tako konkretnom obliku, a koji se tiču obrazovanja i smanjenja siromaštva. Obrazovanje je ključno za razvoj, ali je teško formalizovati i kvantifikovati željene ciljeve "ekonomija znanja".

I prije nego je počela kriza, bilo je očigledno da su dalji rast i pozicija EU uopšte kao svjetske sile sve više pod pritiskom od strane nekoliko faktora: prije svega demografskih promjena unutar EU, a zatim i promjene snaga na međunarodnim tržištima.

Prognoze Eurostata pokazuju da će se između 2005. i 2015. broj djece mlađe od 14 godina u EU 25 smanjiti za oko 15 miliona, dok će broj osoba od 55 do 64 godine starosti porasti za oko 4 miliona. Do 2050., broj osoba starijih od 80 godina iznositiće 51 milion u EU 25, ili dvaput više od njihovog broja 2005. Procenat starijih osoba u ukup-

NAJRADIJE SE STUDIRA KUĆI

Da li će EU obrazovni sistem uspjeti da proizvede visoko obučenu i konkurentnu radnu snagu dijelom zavisi i od međunarodne konkurentnosti samih obrazovnih programa. Bolonjski proces, čiji je cilj bio da postavi osnove integrisane zone obrazovanja i tako ojača konkurentnost i privlačnost evropskih univerziteta je, međutim, do sada dao polovične rezultate.

Nakon samo deset godina primjene, razumljivo je da najveći dio očekivanih efekata, posebno onih koji se odnose na tržište rada, treba tek sačekati, ali je čak i u zemljama koje su ispunile najveći dio uslova kompatibilnosti i uporedivosti diploma još pod znakom pitanja. Same procedure prihvatanja studenata i prepoznavanja diploma još nijesu u potpunosti profunkcionisale.

No, ono što izaziva najviše čuđenja je slab napredak u pogledu mobilnosti studenata i profesora, što je i bio jedan od osnovnih ciljeva projekta. Od 1999. do 2009., broj studenata koji su stekli diplome u drugoj članici EU je porastao za 193.000, ali je ta brojka gotovo zanemarljiva u poređenju sa rastom ukupne studentske populacije. Zapravo, relativno govoreći gotovo da nije došlo ni do kakve promjene: dok je 1999. procenat studenata EU koji su stekli diplomu u drugoj državi članici, osim svoje sopstvene, iznosio 1.9% ukupne studentske populacije, ta je brojka 2009. iznosila 2%.

Situacija je nešto bolja u pogledu privlačenja međunarodnih studenata: 2009. svih 30% studenata koji su studirali negdje u inostranstvu nalazio se u EU (dok ih je 1999. bilo 25%). Sticanje diplome u drugoj zemlji je, naravno, samo jedan od aspekata mobilnosti, dok je drugi, mnogo rasprostranjeniji, privremen studijski boravak. Međutim, činjenica da se mali broj studenata odlučuje da stekne diplomu u nekoj drugoj državi članici, takođe, pokazuju da studenti ne očekuju veliku mobilnost kasnije, na tržištu rada. Još jedna zabrinjavajuća činjenica je i to što je kretanje studenata u EU u najvećoj mjeri od istoka prema zapadu, pri čemu najveći broj studenata odlazi u zemlje engleskog govornog područja i Skandinaviju.

Strategijom se definišu osnovni prioriteta na nivou EU: podizanje stope zapošljenosti stanovništva od 20 do 64 godine života sa trenutnih 69% na 75%; podizanje stope investicija u istraživanje i razvoj na 3% evropskog BDP-a; smanjenje emisija ugljenika za 20% i oslanjanje na obnovljive izvore energije za 20% ukupne evropske potrošnje; smanjivanje broja mlađih koji napuste školu ne završivši srednje obrazovanje sa 15 na manje od 10% i podizanje broja mlađih sa fakultetskim diplomama na 40% i, konačno, smanjenje broja Evropljana koji žive ispod granice siromaštva za 25%, što bi smanjilo broj siromašnih sa trenutnih 80 miliona na 60 miliona

nom stanovništu biće mnogo veći u Evropi nego u drugim regionima svijeta poput Azije ili Afrike. To znači da će u budućnosti najveći dio radne snage u EU dolaziti iz redova starijeg stanovništva, što zahtijeva i značajne izmjene obrazovnog sistema. Treba uložiti mnogo više sredstava i napora u doživotno obrazovanje i doškolovanje, kako bi se sposobnosti starijih radnika održale na nivou koji zahtijeva tehnološki napredak.

U isto vrijeme, EU gubi na konkurentnosti u odnosu na neke zemlje u razvoju, posebno u industrijsama u kojima mnogo zavisi od cijene radne snage. Dok su u posljednjim decenijama 20 vijeka Evropa, Sjeverna Amerika i Japan bili najvažniji igrači na svjetskim tržištima, pojedine zemlje koje se sada razvijaju prijeti da preuzmu vodeću ulogu u bliskoj budućnosti. Ono što posebno zabrinjava su procjene da će, do 2040., kineski udio u svjetskom BDP-u porasti sa 11% na 44%, dok će udio EU opasti sa 21% na samo 5%. Visoke plate u Evropi koje, čak i u najslabije plaćenim članicama EU, ne mogu da se takmiče sa azijskim zemljama, i konkurenčija od strane jeftinijih regionalnih predstavnika prijeti da drastično smanji potražnju za manje kvalifikovanom radnom snagom u Evropi, što lako može dovesti do rasta nezapošljenosti i nejednakosti. Prema procjenama mnogih, jedini način da se izbjegne ovaj scenario je oslanjanje na evropsku prednost u ponudi visoko kvalifikovane radne snage i dalji napor da se poboljša kvalitet obrazovanja i obuke tokom čitavog života.

S obzirom da je pristup obrazovanju jedan od ključnih elemenata socijalnog stanja, obrazovni sistem je jedan od osnovnih mehanizama društvene kohezije i jedan od stubova strategije za smanjenje siromaštva. U tom pogledu, podizanje nivoa obrazovanja evropskog stanovništva uopšte i smanjenje broja mlađih koji napuštaju školu doprinosi ukupnom poboljšanju uslova života u Evropi.

Kako bi osigurala primjenu strategije, Komisija će saradivati sa državama članicama na uobičavanju nacionalnih ciljeva u kontekstu strategije i od njih zahtijevati redovne izveštaje, a predviđaju se i "upozorenja" za države koje ne ispunje svoje obaveze.

"Upozorenja" su novi mehanizam pred-

viđen Lisabonskim ugovorom, ali neki sumnjuju u njihovu efikasnost, jer zahtijevaju prisutan svih zemalja članica, pa nije sigurno u kojoj mjeri će evropski lideri biti voljni da javno "opominju" jedne druge. Od država članica se sada očekuje da do kraja godine dostave nacionalne planove za ispunjavanje ciljeva "Evrope 2020".

Međutim, iako se svi slažu da je jedini način da se spasi evropska konkurenčnost unaprijeđenje sposobnosti i obrazovanja radne snage, mnogi su skeptični u pogledu efikasnosti nove strategije. Neke države članice, poput Njemačke, su se već pobunile protiv "miješanja" EU u obrazovanje, koje se i dalje smatra nacionalnom odgovornošću. Sa druge strane, neki se plaše da "kvantifikacija" obrazovnih ciljeva u smislu većeg broja diploma može samo biti kontraproduktivna i dovesti do "inflacije zvanja", bez stvarnog efekta na sposobnosti studenata.

Vjerovatno najveća komplikacija u postizanju zadatih ciljeva su ogromne razlike u polaznim tačkama različitih zemalja EU, koje nijesu samo posljedica različitih nivoa razvoja, već i razlika u ekonomskim modelima ovih zemalja koji se odražavaju na obrazovanje. Dok u Belgiji, Danskoj, Švedskoj, Irskoj i Francuskoj već više od 40% mlađih od 25 do 34 godine ima diplomu fakulteta, u Češkoj, Italiji, Austriji i Slovačkoj taj je broj manji od 20%, a u Njemačkoj tek malo iznad 20%. To je, donekle, posljedica ekonomske strukture ovih zemalja, koje u velikoj mjeri zavise od industrijskih sektora koji zahtijevaju dobro i stručno obučenu radnu snagu u

Vjerovatno najveća komplikacija u postizanju zadatih ciljeva u strategiji "Evropa 2020" su ogromne razlike u polaznim tačkama različitih zemalja EU. Dok u Belgiji, Danskoj, Švedskoj, Irskoj i Francuskoj već više od 40% mlađih od 25 do 34 godine ima diplomu fakulteta, u Češkoj, Italiji, Austriji i Slovačkoj taj je broj manji od 20%

tehnicičkim predmetima, ali im nijesu neophodne univerzitetske diplome. Iako je možda tačno da će na duže staze Evropa svakako izgubiti bitku za prerađivačke industrije koju bije sa jeftinim lokacijama u Aziji, za ove zemlje to će značiti transformaciju

	Stopa zapošljenosti	Procenat mlađih sa završenim visokim ili višim obrazovanjem (25–34 god.)	Procenat mlađih koji napuste školu prije završenog srednjeg obrazovanja	Procenat siromašnih u ukupnom stanovništvu	Ukupna izdavanja za istraživanje i razvoj kao % BDP-a
EU-27	69.1	31.6	14.4	16.5	1.9
Austrija	60.5	19	7.7	12.4	1.7
Belgija	69.0	41	16.2	14.7	2.6
Bugarska	69.0	:	16.2	21.4	1.3
Češka	69.1	15	16.2	9.0	1.4
Kipar	63.7	:	14.5	16.2	1.0
Danska	67.1	40	16.3	11.8	:
Estonija	70.9	:	14.7	19.5	2.0
Finska	63.5	39	31.2	13.6	:
Francuska	66.7	41	13.9	13.4	0.8
Njemačka	68.8	23	11.1	15.2	1.4
Crnica	74.8	28	10.6	20.1	0.5
Mađarska	67.1	22	11.7	12.4	0.6
Irska	77.8	44	5.4	15.4	1.2
Italija	65.8	19	11.3	18.7	1.6
Letonija	69.6	:	31.2	25.6	0.5
Litvanija	61.7	:	12.3	20.0	1.6
Luksemburg	75.7	36	19.2	13.4	2.7
Malta	67.2	:	13.9	14.6	1.5
Holandija	70.4	37	8.7	10.5	0.6
Poljska	58.8	30	11.2	16.9	0.5
Portugalija	78.8	21	36.8	18.5	3.7
Rumunija	74.7	:	10.9	23.4	3.8
Slovenija	64.9	30	8.7	12.3	1.9
Slovačka	71.2	17	5.3	10.9	0.9
Španija	69.9	39	11.1	19.6	0.6
Švedska	71.9	40	16.6	12.2	2.7
Velika Britanija	66.4	37	5.3	18.8	1.6

Izvor: Eurostat, OECD

kompletног privrednog modela, a ne samo obrazovanja. U kojoj mjeri će evropska privreda biti u mogućnosti da apsorbuje tolike nove diplomce ostaje da se vidi.

V. ŠĆEPANOVIĆ

KAKVI SU EFEKTI PLANA EU DA INTEGRIŠE VISOKOŠKLOLSKI SISTEM NA PRIMJERU CRNE GORE

Bolonja mora na popravni

EVROPSKI REPORTER

Piše: Vanja Lazarevski

Reforma visokog obrazovanja u Crnoj Gori, sprovodi se bez odgovarajuće kontrole kvaliteta stečenog znanja i bez finansijske potpore.

U poslednjih deset godina, koliko je prošlo od početka primjene Bolonjske deklaracije, budžet Univerziteta je smanjen, a broj studenata je povećan za 2,5 puta, sa 10 000 na 25 000 studenata. Reforma je skratila prosjek godina studiranja i umnožila broj studijskih programa.

Ovako izgleda presjek efekata primjene Bolonjske deklaracije u crnogorskom visokoškolstvu. Cilj reforme visokog obrazovanja, koja integriše, matične zemlje EU i preteđente na ovaj status, poznatija kao Bolonjska deklaracija, bio je da u obrazovnom, naučnoistraživačkom, kadrovskom i profesionalnom smislu, objedini visokoškolski sistem na teritoriji cijele Evrope.

Takođe, da obezbijedi upotrebljivost stečenih diploma i sertifikata,

mobilnost studenata i nastavnog kadra, te da pokrije teritoriju visokokvalifikovanim stručnjacima iz različitih oblasti.

"Materijalni uslovi za rad su praktično na granici podnošljivosti, labatorijska oprema zastarjela, a izdvajanja za naučna istraživanja izuzetno mala. Ne može se govoriti o mobilnosti jer mi stranim studentima i nastavnicima ne možemo ništa ponuditi. Osnovni rezultat Bolonjskog procesa kod nas je, na žalost, pad kvaliteta, veliki broj diploma trogodišnjih studija koje su neupotrebljive, a da se pri tom vrlo malo ili nimalo povećala efikasnost studiranja", kazao je za *Evropski reporter* prof. dr Radenko Pejović, predsjednik Savjeta za visoko obrazovanje, tijela koje bi trebalo da koordinira praćenje primjene Bolonjskog procesa.

Plan EU je da Bolonjskom deklaracijom doprinese izgradnji i jačanju kulturnih, intelektualnih, društvenih i naučno-tehnoloških dimenzija EU. Bolonjsku deklaraciju su 1999. potpisali ministri zaduženi za visoko obrazovanje

29 država Evrope. Formalni naziv ove deklaracije je Evropski prostor visokog obrazovanja – EHEA, koji saglasno potpisom, mora biti uspostavljen do kraja 2010. Proces je nacionalno-internacionalnog karaktera, a sprovode ga nacionalna ministarstva obrazovanja, univerziteti, profesori i studenti koji svoj, na globalnom nivou, manje više usaglašen rad, prezentuju Savjetu EU i Evropskoj komisiji.

Osnovni dokumenti Bolonjskog procesa su osiguranje kvaliteta, jedinstveni sistem prenosa kredita – ECTS (European Credit Transfer System), koji obezbjeđuju upotrebljivost diploma u svim zemljama Evropske unije, dva osnovna ciklusa obrazovanja – dvostepeni studij (Bachelor i Master) i sistem lako razumljivih i uporedivih diploma.

Nezavisno od zvanične ocjene, zvaničnog i nezvaničnog negodovanja, nastavnog kadra i studenata, skup pravila pod imenom "Bolonjska deklaracija", koja su reformisala visoko školstvo – traži hitnu redakturu!

Takov zaključak lansirali su univerziteti širom Evrope, dok su u Crnoj

STUDENTSKE VOĐE VOĐE LIČNI INTERESI

Nezadovoljni studenti širom Evrope žale se na izmjene u sistemu studiranja, koje je donijela Bolonjska deklaracija. Oni traže više novca za finansiranje univerziteta, ukidanje semestarskih plaćanja i krute organizacione šeme, zbog kojih ne mogu da rade uporedo sa studijama.

"Protesti studenata protiv Bolonjske deklaracije za mene su očekivani. Studenti počinju da shvataju da nije suština u lakšem sticanju diplome nego u stečenom znanju koje stoji iza diplome. Naši studenti, nažalost, još to ne shvataju a njihovi predstavnici u univerzitetским tijelima uvijek su više vodili računa o ličnim interesima nego o suštinskim interesima studenata. Do sada je najvažnije za studente bilo da dobiju neke olakšice pri upisu nove godine čime su se obično zadovoljavali", ocjenjuje Pejović.

Gori mišljenja podijeljena. Zagovornici Bolonje uvjereni su da njena, makar nasilna primjena, može ubrzati pristup EU, dok ima i onih koji tvrde da "Bolonja" nedopustivo škripi.

Kritika je najviše uperena na nemogućnost da se blagovremeno ispune nastavni planovi, samostalno organizuju obaveze, odvoje sredstva za naučno istraživački rad...

"Mislim da smo prije Bolonje imali kvalitetan obrazovni proces i da se jedino moglo prigovarati efikasnosti studiranja. Po meni, reforma je trebala ići u smjeru osavremenjavanja nastavnih planova i njihovog rasterećenja od nepotrebnih sadržaja i normalno u smjeru povećanja efikasnosti. No, ja uvijek postavljam pitanje da li je bolje i jeftinije odškolovati stručnjaka za kraće vrijeme sa skromnim znanjem ili to vrijeme malo produžiti i dobiti kvalitetnog stručnjaka", ocjenjuje Pejović.

"Novi sistem obrazovanja uveden je preko noći, bez ikakve pripreme studenata, nastavnog i vannastavnog osoblja, a sve prethodno je odbačeno bez obzira da li je bilo funkcionalno i davalо dobre rezultate. Osim Zakona i osnovnih podzakonskih akata, ništa drugo nije mijenjano, čak je budžet Univerziteta u prvoj godini primjene reforme smanjen za 21%, a pokazalo se da je reforma utopija bez obezbjeđenja odgovarajuće materijalne osnove", ističe Pejović.

On objašnjava da Bolonjska deklaracija daje samo okvire, postavlja principe i definiše standarde, a ne propisuje metodologiju nastave i način upravljanja Univerzitetom i fakultetima.

Skraćenje prosječne dužine trajanja studija bio je imperativ, ali se kvalitet vrlo malo pominjao. Međutim, relevantni faktori pokazuju da je kvalitet opao, a pitanje je koliko je skraćeno

Univerzitet Crne Gore

studiranje.

"Mi uvijek moramo kao posebnost da uvedemo nešto svoje. Umjesto da osnovne studije traju četiri godine, što je minimum za osposobljavanje stručnjaka za određeni posao, a onaj ko želi da nadgradi znanje može da produži još jednu godinu, mi smo se opredijelili za tri godine", kaže profesor Pejović.

On upozorava da je rezultat ovakvog obrazovnog procesa veliki broj bečelor diploma koje imaju vrlo malu upotrebnu vrijednost, tako da bi praktično svi studenti trebali da nastave studije, najmanje još jednu godinu, da steknu diplomu koja će im omogućiti zapošljenje.

Na primjer, trogodišnje studije na tehnički osposobljavaju studenta za rad na najjednostavnijim projektima, što znači da ne mogu dobiti licence ni za projektovanje ni izvođenje, niti imaju prohodnost za rad u inostranstvu.

Bolonjski proces tako postaje produkcija diploma, a ne znanja, što dovodi i do povećanja nezapošljenosti. Otvoren je veliki broj novih studijskih samofinansirajućih programa na državnom univerzitetu i privatnim

ustanovama.

Neki su obrazovanje shvatili kao biznis. U trci za zaradom, pojedini fakulteti upisuju izuzetno veliki broj studenata, posebno samofinansirajućih, iako nemaju prostornih ni kadrovske uslova.

Neki fakulteti upisuju i po 400 studenata na poslijediplomske studije, ne vodeći računa o prohodnosti, odnosno srodnosti pojedinih programa. Kadrovska politika je veoma restriktivna.

A mladim perspektivnim kadrovima (saradnicima i docentima) zatvorena su vrata Univerziteta, što se obražlaže nedostatkom sredstava u budžetu.

Primjena principa Bolonjske deklaracije, izmijenila je strukturu obrazovnog procesa u Crnoj Gori, utvrđivanjem tri nivoa obrazovanja – osnovnog, magistarskog i doktorskog, što je usaglašeno sa savremenim kretanjima u Evropi. Magistarske studije, zajedno sa osnovnim, traju pet godina, a na većini studijskih programa odlučeno je da se četvrta godina obrazovanja, odnosno prva nakon osnovnih studija, organizuje kao specijalistička postdiplomska godina studija.

Novi sistem, s druge strane, predviđa i studije za sticanje doktorata u trajanju od tri godine, od kojih prva predstavlja doktorske studije, a naredne dvije predviđene su za period naučno-istraživačkog rada i izrade doktorata. I sve to košta – semestar na osnovnim i magistarskim studijama je od 750 do 2000 eura, a na doktorskim do 3000 eura.

SVE NAJBOLJE O SEBI

Iako se na konferenciji u Londonu 2007., prilikom ocjenjivanja stanja obrazovanja u 46 zemalja potpisnika Bolonje, za period 2005–2007., Crna Gora na osnovu sopstvenog izvještaja našla na posljednjem mjestu iza Andore i Albanije, njena prosječna ocjena reforme visokog obrazovanja premašila je prosjek u Evropi. Evropski prosjek ocjena kod država potpisnica Bolonjske deklaracije je 3,6, a u Crnoj Gori je 3,8.

PRVI FESTIVAL FILMA O LJUDSKIM PRAVIMA

Pomjeranje granica

Festival filma o ljudskim pravima "Ubrzaj" koji je od 31. 05. do 02.06., uz podršku Ambasade SAD u Crnoj Gori i ERSTE fondacije, a u saradnji sa KIC "Budo Tomović" i u partner-

Piše: Paula Petričević

stvu sa "Pravo ljudski" iz Sarajeva, CGO uspješno realizovao, pored trodnevнog filmskog programa, uključivao je i dvije javne debate.

Diskusije su bile koncipirane na teme koje, vjerujemo, najbolje odgovaraju na specifične potrebe ovog podneblja i o kojima je potrebno informisati i senzibilisati crnogorsku javnost: suočavanje sa prošlošću i prava seksualnih manjina, odnosno LGBTIQ populacije.

Prvi panel nosio je naziv "Uloga angažovanog filma u procesu suočavanja sa prošlošću". Panelisti/kinje debate koju je moderirala **Daliborka Uljarević**, izvršna direktorka CGO, bili su: reditelj **Želimir Žilnik**, počasni gost festivala, **Monja Suta Hibert**, izvršna direktorka "Pravo ljudski", producent **Janko Ljumović**, direktor Crnogorskog narodnog pozorišta i reditelj **Dušan Vuleković**, stručni saradnik Festivala. Oni su sa zainteresovanom publikom podijelili svoja mišljenja, iskustva i dileme u vezi sa problematikom koji je tematski obrađivao drugi dana Festivala.

Govoreći o složenoj i zahtjevnoj temi suočavanja sa prošlošću, Janko Ljumović je pocrtao da istraživanje naše recentne prošlosti i njen ponovno čitanje predstavlja apsolutni izazov, osobito za mlade autore koje treba podržati u tim nastojanjima.

Želimir Žilnik je ocijenio da su angažovani filmovi koji istražuju teme vezane za našu nedavnu prošlost prijeko potrebne ovoj sredini jer će, bez suočavanja sa činjenicama, buduće generacije živjeti u konfuziji i nedoumici, a u takvoj situaciji, svaka varnica može izazvati požar.

"Sistem konzumerizma u kojem živimo nas odgaja kao pasivne posmatrače" smatra Monja Suta Hibert, pa kao prioritet ovakvih dešavanja vidi buđenje kritičke svijesti kod što većeg broja ljudi, kulturnim programom koji je otvoren za sve i dostupan svima.

Dušan Vuleković insistirao je na tome da je svaki film uvijek već angažovan na neki način, bitno je samo da prepoznamo u kojem je smjeru upravljen politički angažman svakog djela. O dokumentarnom filmu koji tretira problematiku ljudskih prava Vuleković je rekao da se on obraća nepostojećoj publici, odnosno onoj koja još uvijek ne postoji, koja tek nastaje u dodiru sa filmom. Na taj

način, fokusirajući pojedinačne priče i probleme, moguće je ostvariti toliko željenu promjenu, zaključio je on.

"Uloga angažovanog filma u ostvarivanju prava seksualnih manjina" bila je tema drugog panela trećeg dana Festivala, a o njoj su govorile: **Tea Gorjanc Prelević**, izvršna direktorka Akcije za ljudska prava, **Monja Suta Hibert**, izvršna direktorka "Pravo ljudski" i **Ivana Vujović**, predsjednica UO Juventasa. Diskusiju je moderirala **Paula Petričević**, programska direktorka CGO koja je istakla da u javnom prostoru Crne Gore ne postoje seksualne manjine i da su pripadnici LGBTIQ populacije prinuđeni da koriste strategiju nevidljivosti ostajući "ispod radara" društvenog prepoznavanja i priznanja svog seksualnog identiteta i orijentacije.

Imajući u vidu da 5 do 10% populacije svake zemlje čine seksualne manjine, **Tea Gorjanc Prelević** je objasnila da to, prevedeno na Crnu Goru, znači da u njoj živi armija nesrećnih ljudi – 30000 do 60000 građana neheteroseksualne orijentacije. Odnos crnogorske javnosti prema njima uporedila je sa odnosom nacističkih vlasti prema Jevrejima 30-ih godina prošlog vijeka. Ona se založila za uvođenje ove problematike u programe formalnog obrazovanja, predloživši da dio nastavnog materijala budu i filmovi poput onih prikazanih na Festivalu.

Monja Suta Hibert je izrazila uvjerenje da je rad sa mladima i pružanje mogućnosti da se na adekvatan način upoznaju sa ovim i drugim temama problematike ljudskih prava, jedini način na koji je moguće stvoriti uslove za ostvarenje pravednijeg i inkluzivnijeg društva.

Ivana Vujović je upoznala prisutne sa projektom koji Juventas upravo realizuje a koji se tiče upravo prava LGBTIQ populacije i istakla da su prava seksualnih manjina ključna tačka za demokratizaciju svakog društva.

Diskusija je zaključena porukom da svako ima pravo da javno izrazi svoju seksualnu orijentaciju i da zbog toga ne bude diskriminisan, ali niko ne može biti pozvan da to učini. Zato je od fundamentalne važnosti zajednički rad na formiranju kulturne klime koja uvažava različitosti i čuva se od opasnih predrasuda, ali i podrška i ohrabrenje onima koji žele da se njihov javni identitet slaže sa onim privatnim.

Oba panela su bila izuzetno posjećena i pratile su ih na momente žučne, ali veoma intenzivne, argumentovane i inspirativne diskusije i to u tolikoj mjeri da su trajali i mnogo duže od planiranog termina.

Iskustvo organizovanja prvog Festivala filma o ljudskim pravima "Ubrzaj" pokazuje da i filmski program koji je sa različitim aspekata tretira ovu problematiku i paneli koji su ga pratili imaju jako važnu ulogu. Oni ucrtavaju ovu temu u javni prostor, izgovaraju neizgovorene riječi i na najbolji mogući način provokiraju naše predrasude i stereotipe, izazivajući granice razumijevanja stvarnosti koja nas okružuje i tolerancije koju mislimo da posjedujemo.

NEVLADINE ORGANIZACIJE U EVROPSKOJ UNIJI

Evropski forum mladih (YFJ)

Evropski forum mladih (YFJ) je nezavisna, demokratska organizacija mladih koja okuplja 97 nacionalnih vijeća i međunarodnih organizacija mladih iz cijele Evrope. YFJ je posvećen osnaživanju mladih za aktivno učešće u društvu, u cilju poboljšanja njihovog položaja, kroz zastupanje i zagovaranje potreba i interesa mladih, kao i interesa njihovih organizacija prema EU institucijama, Savjetu Europe i Ujedinjenim nacijama.

Evropski forum mladih usmjeren je na oblast omladinskih politika i razvoja rada mladih. Fokusirani su na pitanja evropske politike za mlade, dok kroz angažovanje na globalnom nivou, daju doprinos osnaživanju kapaciteta svojih članova i promociji međuzavisnosti na globalnom nivou. Kroz svakodnevne aktivnosti, Evropski forum mladih zastupa stavove omladinskih organizacija u svim relevantnim oblastima politike, vodeći se principima ravnopravnosti i održivog razvoja.

- Neki od YFJ glavnih ciljeva su:
- Povećati učešće mladih i omladinskih organizacija u društvu, kao i u procesu donošenja odluka;
 - Pozitivno uticati na pitanja koja se odnose na položaj mladih i omladinskih organizacija;
 - Promovisati razmjenu ideja i iskustva, međusobnog razumijevanja, kao i jednakih prava i mogućnosti mladih ljudi u Evropi;
 - Podstićati međukultурno razumijevanje, demokratiju, poštovanje, različitost, ljudska prava, aktivno građanstvo i solidarnost;
 - Doprinijeti razvoju omladinskih organizacija i njihovog rada u drugim regionima svijeta.

Više o ovoj organizaciji može se pronaći na: www.youthforum.org

Pripremila: Ana VUJOŠEVIĆ

Politička podrška REKOM-u

U organizaciji Centra za građansko obrazovanja, a u saradnji sa Skupštinom Crne Gore, u Podgorici su 30. 06.2010. organizovane nacionalne konsultacije sa političarima o REKOM-u, na kojima su učešće uzeli predstavnici skoro svih poslaničkih klubova.

Konsultacije su otvorili **Daliborka Uljarević**, izvršna direktorka Centra za građansko obrazovanje (CGO), i predsednik Skupštine Crne Gore **Ranko Krivokapić**.

Uljarević je navela da je Inicijativa za REKOM do sada najveći regionalni napor da se proces suočavanja sa prošlošću izvede na način koji će poštovati žrtve i njihovu patnju, da ona dolazi iz civilnog društva, kao potreba građana i težnja ka zadovoljenju pravde i minimiziranju zloupotrebe i brutalne politizacije kojom se godinama nakon počinjenih zločina žrtve iznova viktimiziraju. Posebno je podvukla značaj organizacije prvih nacionalnih konsultacija sa političarima "upravo u Crnoj Gori koja je sama isuviše dugo

i sistematski potiskivala proces djelotvornog suočavanja sa prošlošću."

Krivokapić je kazao "Upravo želimo da parlamenti budu afirmacija ideje suočavanja sa greškama u prošlosti", rekao je on i izrazio nadu da dolazi vrijeme "da pišemo udžbenike grešaka naših naroda". Krivakapić je ocijenio da su nevladin sektor i država na zajedničkom putu, kao i da "moramo imati konsenzus o ovoj temi", objašnjavajući da "ovo nije tema jedne, druge ili treće partije, ovo je tema društva." On je poručio da će Skupština Crne Gore ostati otvoren dom jer su "rat i žrtve političke odluke i liderске odluke", sa kojima treba da se suoče donosioci odluka.

O temi "Zašto REKOM" govorio je **Eugen Jaković** iz Documente iz Zagreba, koji je prisutnima predstavio razloge važnosti i potrebe osnivanja regionalne Komisije osvrćući se i na dosadašnji tok konsultativnog procesa. Nacrt Statuta REKOMA, koji je izradila radna grupa za model, predstavila **Tea Gorjanc**

Prelević, iz Akcije za ljudska prava iz Podgorice, koja je ujedno i članica pomenute radne grupe.

Poslanici su se vrlo aktivno uključivali u diskusiju, dajući svoje komentare, sugestije ali prijedloge za neke izmjene u nacrtu Statuta, ali i izražavajući podršku formiranju REKOM-a. Ovim konsultacijama je poslata važna poruka, kako crnogorskoj javnosti, tako i ostalim državama da su političari ti koji treba da među prvima podrže ovu Inicijativu i učine sve što je u njihovoj moći da ona zaživi.

Učenje demokratije je proces

Svečanim uručenjem diploma 12. 06. 2010., XV generacija Škole demokratije, u organizaciji CGO-a, a uz podršku fondacije Friedrich Ebert (FES), je završila sa četvoromjesečnim radom.

Diplome su polaznicima uručili prof. dr **Radovan Radonjić**, voditelj škole, **Daliborka Uljarević**, izvršna direktorka CGO-a i **Ivana Račić**, koordinatorka programa u FES-u. Organizatori su naglasili da se demokratija stalno uči i da kontinuirano interesovanje za ovu školu svakako ukazuje i na promjenu društvene klime u Crnoj Gori i sazrijevanje svijesti o neophodnosti rada na razvoju demokratske političke kulture.

Program je uspješno završilo 36 polaznika/ca, što je i najveći broj učesnika po generaciji i odraz ogromnog broja kvalitetnih prijava na koje su organizatori odgovorili proširenjem programa.

Naredna generacije Škole planirana je od septembra 2010.

Transatlanski odnosi

U okviru Marshall Memorial programa razmjene, koji postoji već 28 godina, pod pokroviteljstvom The German Marshall Fund-a, novim liderima i liderkama iz SAD i Evrope omogućeno je da istraže i upoznaju društva, institucije i ljudе sa druge strane Atlantika. Tim povodom i u Crnoj Gori, a u organizaciji Centra za građansko obrazovanje, od 19. do 23. 06. 2010. boravila je grupa američkih alumnista (AMMF).

U toku ove kratke posjete organizovan je niz sastanaka sa predstvincima različitih društvenih sektora, kako bi se na što bolji način upoznali sa političkim životom i insti-

tucijama u Crnoj Gori. Takođe, američki alumnisti su imali priliku da vide i osjete ljepotu i mogućnosti koje Crna Gora pruža oblasti prirodnih potencijala, turističkih i kulturnih kapaciteta i socijalnog ambijenta.

Komunikacija GMF-a i CGO-a se dalje razvija i kroz uspostavljanje drugih vidova saradnja o čemu je bilo riječi i tokom dvodnevne posjete direktorka GMF-ove kancelarije u Parizu **Francios Lafonda** Crnoj Gori i CGO-u. Tom prilikom on je u prostorijama CGO-a održao i predavanje na temu "Francuska unutrašnja i spoljna politika i odnos sa procesom EU integracija".

U OVOM BROJU PREPORUČUJEMO:

JEF INTERNSHIP

The webzine of the Young European Federalists – JEF Europe is looking for a part/full-time editorial intern with preferable start in September 2010. The successful candidate will be working at the European Secretariat in Brussels together with the Secretary General and other Secretariat members. JEF is an organisation of young people from all over Europe who share a vision of a united, federal and democratic Europe. We bring together people at local, regional, national and European level to campaign for a federal Europe based on the values of peace, democracy and the rule of law.

JEF are offering the following internship possibilities:

- a free place to do an Erasmus placement / Leonardo Da Vinci internship of 3–6 months (depends on your sending university and/or organisation) in the European Secretariat;
- an unpaid full-time internship of 2–4 months;
- an unpaid part-time internship of 2–4 months;

Eligibility and Requirements:

- preferably student and recent graduates interested in pursuing a career in magazine journalism;
- knowledge and/or experience of the European institutions and policies as well as good administrative and IT skills are welcome;
- welcoming an enthusiastic team player willing to show initiative in their work;
- splendid writing skills and a good work spirit;
- an excellent command of English is required; good knowledge of other EU languages (especially French, German and/or Italian) is an asset.

Interested applicants should submit fol-

lowing documents: CV, 1 page motivation letter (highlight your skills, point out your specific experience and interest in working) and any work samples, preferably magazine articles, or links to online material **by 15th August 2010** to: sg@jef.eu.

More information on:

http://www.jef.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=692&Itemid=1

COORDINATOR OF RESEARCH AND ADVOCACY, BUDAPEST

The European Roma Rights Centre (ERRC) announces open position for Coordinator of Research and Advocacy. The Researcher will be responsible for the development and implementation of research and advocacy work in relation to ERRC strategic priorities, by providing human rights research knowledge and know-how, strong analysis and effective communication skills.

Requirements:

- University degree in human rights, gender studies, social sciences or a related field;
- At least 2 years experience conducting desk and field research on human rights, women's rights or related issues;
- Experience writing research and advocacy reports and other materials;
- Significant experience living and working in Romani communities is desirable;
- Advocacy or campaigning experience at local level is a plus;
- Strong English language skills required; knowledge of Russian, Italian, Romanian and/or Romani preferred;
- Strong, clear oral communication skills; ability to represent effectively

ERRC positions in public;

- Understanding and sensitivity in dealing with different people and groups including survivors of human rights violations;
- Strong team player; ability to work independently;
- Attentive to deadlines, flexible and able to deal with high workload;
- Willingness to travel for work, either alone or with colleagues;
- Demonstrated commitment to the promotion of Roma rights;
- Proven ability to work in a diverse team.

Salary is ranging between 24,000 – 27,000 EUR gross per year.

Interested applicants should submit following documents: letter of interest (max 500 words); CV in English; contact details for two present or former employers (reference should be from immediate supervisor) and one other relevant referee; an unedited English-language writing sample by the applicant (preferably human rights focused) **by 16th August 2010** to dora.eke@errc.org

More information on:

<http://www.errc.org/cikk.php?cikk=3610>

EIC Bilten – Evropski puls je elektronski časopis koji izlazi u sklopu EIC programa, a uz podršku fondacije Friedrich Ebert.

Izdavač je Centar za građansko obrazovanje.

EIC Bilten – Evropski puls je zaveden u evidenciji medija Ministarstva kulture i medija pod rednim brojem 578.

**Urednik: Vladan Žugić; Uredivački kolegijum: mr Vera Šćepanović, Daliborka Uljarević,
mr Vladimir Pavićević, mr Dragan Stojović, mr Vladimir Vučinić, Petar Đukanović**

**Tehnički urednik: Blažo Crvenica; Prevod: mr Vera Šćepanović; Lektura i korektura: CGO
Njegoševa 36/I; Tel/fax: 020/665-112, 665-327; E-mail: ep@cgo-cce.org, info@cgo-cce.org**

EIC Bilten – Evropski puls možete preuzeti na www.cgo-cce.org